

VI.
Ib.
46.

Č E S K Á

FRASEOLOGIE.

Sestavena

zvláště v prospěch studujících

na školách gymnasiálních a reálních,

z nejvýtečnějších spisovatelů

od nejstarší doby až do Komenského

od

Jana Šacha

Čern. sešité 44 kr., vázane 52

V PRAZE.

Nákladem kněhkupectví: I. L. Kober.

1862.

7

UNIVERSITNÍ KNIHOVNA LEONARDOVICKE FAKULTY HEJLICK KRALOVÉ	
Signatura	U 966
Inventar. č.	20 1478

Tisk Jaroslava Pospíšila.

České mládeži!

Uvázav se v nesnadné sestavení „české fraseologie“ měl jsem především na zřeteli fráse buď již docela zanedbané, buď zle užívané v době novější. Okolnost ta pobouzela mne, v čase ne dosti příhodném podobným podniknutím, k vytrvalé činnosti, již jsem věren zůstal' vzdor mnohým nepřijemnostem a nejnázem.

Pevné přesvědčení, že se prací svou zvláště zavděčím České mládeži, kteréž nepatrný tento výsledek dosti namáhavého podniknutí ochotně věnuji, bylo mi též hlavním pobádáním a nemalou posilou při díle, jehož laskavé uznání bude mi upřímným vybidnutím, abych s chutí dbal o počaté již jeho rozmnožení.

Při sestavování této fraseologie věnoval jsem největší péči spisům nesmrtelného Adama z Veleslavína.

V Záhřebě na štědrý večer 1861.

Zkrácení.

- Výb. Výbor z literatury české. I.
Dal. Dalimil.
Br. Brikcí z Licka. († 1543.)
Kon. Konáš z Hodištkova. († 1546.)
H. z J. Hrubý z Jelení. († 1547.)
Kuth. Martin Kuthen. († 1564.)
S. z O. Sixt z Ottersdorfu. († 1583.)
Vel. Adam z Veleslavína. († 1599.)
Háj. Hájek z Libočan. († 1553.)
Koc. Jan Kocín. († 1610.)
V. z B. Václav z Budova. († 1621.)
H. z P. Harant z Polžic. († 1621.)
Vr. z M. Vratislav z Mitrovic. († 1635.)
Kom. A. Komenský. († 1672.)
Ct. z C. Ctibor Tovačovský z Cimburka. († 1494.)
Pl. Václav Plácel z Elbingu. († 1604.)
-

B.

Báti se čeho. Neb se takový ani mar nebojí. Dal.

Bědovati koho. Tak že na dvě ti ubozí lidé bédováni byli, jedno od svých zpronevěřilých krajanů, druhé od drahoty a hladu. Pl.

Blýšťeti. Hladem sotva již očima blýšťeli. V. z M.

Bočiti se. S koně se hned dolův bočil (nahýbal se, slezl). Výb.

Bohatnouti na něco. Tím velmi bohatli na peníze a na stříbro, ale chlebové hynuli. Háj.

Bojovati. A bojovali téměř za čtyry hodiny, tak že se jednak tito, jednak onino vítěziti zdáli. Vel.

Brániti čeho. Bránili země, také nakládající Albrechtovi. Výb. Je pán v čeledi, aby jí bránil nesličného. Výb. **Brániti se čemu.** Musíte se brániti myšlení zlému. Výb. Braňme se zkažení našemu. Výb.

Bráti před sebe. To jest jinačí kratochvíl než u nás, nebo když my se dobří přátelé shledáme, jiného téměř nic před sebe neběreme, nežli že jeden druhého nesmírně pitím a žraním nutíme, uženeme. Vr. z M. **Bráti boj** (potýkati se). Vstal Vratislav a boj bral. Dal. Jal se s nimi boje bráti. Dal. **Bráti na závazek.** Že jeden druhého pro ledajakous příčinu na závazek běře. Vel. **Bráti výhost.** Když jim Mojžíš bral výhost (propuštění). Výb. **Bráti se.** Čas kradmo se beze všeho šoustání pryč běře. Hr. z J.

Brojiti se. Sami mezi sebou se brojí a bouří. Vel.

Býti. Nebylo jí do veselí. Výb. Patř na ty nebožátka, vždyť je jich jenom stín. Vr. z M. Můžemeť jim veselý býti. Dal.

Že lěžkostem konce není. Vel. Nebylo tomu na dlouze (netrvalo to dlouho). Vel. Protož do ničehož jim není, jen na to myslí, aby zas k zemi přistali. Vel. Ti však jsou penězům nepřátelé. Vel. Což na mě jest (co se mne dotýče), vděčen bych toho byl. Vel. Ani maso žádné v obyčeji mi nebylo. Výb. K tobě celé důvěrnosti jsem, že dřímotu a rozmařilost odvrha a povlaku s očí sejma, v rychlosti i povstaneš i prohledneš. Kon. **Býti jist něčím.** Tenť nemůž tak potěšeně a s tak čistou nadějí svým spasením jist býti. V. z Bud. **Býti práv z čeho.** Ten dlužen jest druhému z polovice peněz podlé spravedlnosti práv býti (polovici zapraviti). Br. **Býti za dosti.** Nebylo by za dosti práva psaná míti, leč obhájece týchž práv budou dobří, svorní, vážnost a tajnost v svých věcech zachovající. Br. **Býti dvorem.** Toho času, když císař dvorem v Plzni býti ráčil. Pl. **Bezpečěn býti od čeho.** Zprávce odpověděl, že by hotov byl pokoj zachovati, když toliko těch zlých tovarišů uručení stalo by se, aby jeho zlého neobmýšleli, aby mohl bezpečěn od jich záloh býti. Br. **Bezpečěn býti čeho.** Jest-li kdo smrti bezpečěn? Výb. **Bezpečěn býti sebou před kým.** Který, aby sebou bezpečěn byl před židy, celý národ M. z kořen vyhladil. Pl. Nejsa sebou nikde bezpečěn. Vel. **Býti hněviv z čeho.** Byl z toho velmi hněviv. Háj. **Býti hoden.** Musily by uznati samy, že jsou hodnější pytloviny nežli hedvábniny. Vel. Snadně se zdá, že by hodní byli k předčení aneb snad nad jinými k vládení. Kon. **Býti chtivý.** Obádvá velmi chliví jeden proti druhému byli. Vr. z M. **Býti živu.** V zášti a kyselosti proti sobě živi byli. Vel. **Býti lstivý komu.** Byl svému pánu velmi lstivý. Výb. **Býti muž své ruky.** A že byl silný a své ruky muž (statečný) snažný a pracem se nevyhýbající, velmi ho sobě vůdce vážil. Vel. **Býti na překážku.** Ač koruny nepřijal, buďto že zemi loupil a chudil, buďto že mu Albrecht na překážku byl. Vel. **Býti náhlý.** Mladým lidem jest to věc příliš náhlá, starým pozdní. Vel. **Kůň na penězích najatý** na cestě ztracen bude-li, nebude placen. Br. **Býti nápad-**

nikem. Tak bůh nařídil, aby v úřadu nejvyššího kněžství po otci svém nápadníkem byl. Pl. *Býti násilen komu*. Byl jí velmi násilen. Dal. *Býti nevděčen*. Pýcha nevděčná jest do-
brodějcům a povyšuje pokorných. Výb. *Býti paměť*. O němž dříve paměť byla. Výb. *Býti pilen sebe*. Pročež každý má sebe pilen býti, aby se takovými hanebnostmi nepoškrňoval. Pl. *Býti na počepí*. Neb když najednou téměř na počepí, jakž říkáme, byla a tak daleko již zašla, že jí nebylo lze pomoci, nicméně bůh nad ní ochrannou ruku držel. Vel. *Býti přísným komu*. Jest jiným přísný, sobě hovějící. Hr. z J. *Býti úkladný*. Úkladnější jest (nebezpečnější) štěstí lahodící, než neštěstí hrozící. Výb. *Býti zpozditý k čemu*. Jsouť k tomu velmi zpozdití (váhaví). Vel. *Býti svoboda*. Když ovšem ani pohřebovati těla mrtvé věrných svobody nebylo (dovoleno nebylo). Vel. *Býti zdrželivý*. Čechové jsou slibův a připovědí svých zdrželiví a k pobožnosti náklonní. Vel. *Bývati*. Však proto bývá na ně množství potahův a podezření. Vel. Jak někteří lakomí měšťané nestydatí a nevypítvaní (nemravní) bývají. Vel. Milování, přátelství dobyto bývá odměnným (vzájemným) milováním. Hr. z J.

C.

Cestovati. Jakýsi žid přes tu poušť po svých potřebách cestoval. Hr. z P.

Cítiti nedostatek. A cítě na sobě veliký nedostatek (slabost) a nebezpečnoství života, do Vídně se vézti kázal. Vel.

Cloumati se něčím. A však přece veslem cloumati se musí (pachtiti). Vr. z M.

Cvičiti se něčemu. V tom městě se cvičili všelikým vojenským věcem. Vr. z M. On utekl k knížatům polským a tam se běhům válečným cvičil. Vel.

Č.

Čekati čeho. Jiní se lekají, děsí, straší; on všeho dobrého čeká. Kom. Nechtěl svatby čekati. Výb.

Činiti. Měl činiti o velikou věc před soudem. Vel. S tím tuto práci svou i sám sebe Vaším Milostem k ochraně poručena činím. V. z Bud. Almužny veliké činil. Dal. Řeka činí se vodna. Výb. **Činiti ouklady o čem.** O životu jeho ouklady činil. Vel. **Činiti soud komu.** Byl pán dobrý a spravedlivý, čině soud a pravdu násilí a křivdu trpícím. Vel. **Činiti sobě zmužile.** Ale Mamelukové v tom potýkání zmužile sobě čínice, lid jízdný jeho rozrazili. Sixt z O.

D.

Dařiti někoho něčím. Naposledy na zemi velikou lásku poznávati máme, kteráž se nejvíc v tom pronáší, že když nás velmi dobrými věcmi i s dostatkem a nazbyt dařila, potom sama těchž těl našich zpravcem bývá. Koc. Počal je po kytce dařiti. Výb.

Darovati někoho něčím. Od toho času zosobili to sobě, aby tím biskupstvím, kohož se jim vidělo a zdálo, podle libosti a moci své darovali. Pl. Přeslicí, Inem i přesleny ji darují. Vel. Důstojným darováním jeho darovati se umyslili. Výb. Ty také poctivými dary darovali. Vel. **Darovati někomu.** By nuzným štědře darovati mohl. Vel.

Dáti. Kdo chce v domu škody zbýti, nedej jiskře uhlem býti. Dal. Dal jemu života zhýti, moha jej málem uživiti. Výb. **Dáti na smrt.** Krásná tilce na smrt dali a hrad Děvín rozvalili. Dal. Byl dán na bezživotí. Výb. **Dáti za muž.** Nadál jsem se, že tě slovně za muž dám (provdám). Výb. **Dáti za krále.** Syna svého, mládenečka ve třinácti letech, Uhrům za krále dal. Vel. **Dáti na rozum, na vědomí.** Kterýmžto propovědáním to ukázati a na rozum dáti chtěli. Vel.

Dal jsem mu na vědomí. Vel. Dali to do sebe věděti. Dal. **Dáti místo.** Čemuž i vy sami místo dáti musíte, nechcete-li proti pravdě čeliti. Vel. Rozkoši místa nedal. Výb. Ti pravdě boží u sebe místa dáti nechtějí. Vel. **Dáti v dar.** Dala mu v dar bystrých nových pár rukaviček. Vel. **Dáti hospodu.** Jenž jest mi často v svém domě hospodu dal. Vel. **Dáti se na něco.** Dal se na lakomství. Výb. Češi na rozkoš se dali, i jali se staří týti. Dal. — Ta byvší nevěstka zjevná, dala se na poušť pro pokání. Har. z P. **Dáti se v něco.** Někteří dopadše míst, kdež za něco jmíni ste, dali ste se v pýchu a zpívání, a někteří do lakomství se pustili víc než ve vlasti. Kom. Jiní v odporňý tomu neduh uběhše, dali se v marnost, zahálku, lenost, až i na žebrotu. Kom. **Dáti se na nohy.** On pak na nohy se dada a vida že utéci nemůže, statečně se bránil. Vr. z M.

Dávati. Dávali jednomyslně na rozum (na srozuměnou). Vel. **Dávati svědectví čemu.** Vždy naposledy dává bůh svědectví nevině jejich. Pl. — Věc, která se dává ke schování a k věrné ruce druhému. Vel. **Dávati se na něco.** Nemá býti konšelem nižádný ten, kdož se na šantroky (šibalství) a na lichvu dává. Br. Protož se v to dávej, což se tobě snadné zdá. Kon.

Dáviti se. Dávili se (tiskli se) přílišně v hromadu. Výb.

Dbáti o něčem. Žeť o svém jazyce dbám. Dal. O něm více dbají, než o duši a bohu. Výb. Málo o nich dbají. Výb.

Dbáti něčeho. Muži jeho rady nedbali. Dal. Neb nedbáte boha svého. Výb. Lid ten jiného nic nedbal, jediné aby sytost chleba byla a pokoj. Har. z P.

Děkovati komu z něčeho. Děkuji vám z vaší věrnosti. Dal. My nechceme z toho děkovati. Výb.

Dělati. Pilně jsem dědinu dělal, i dělal jsem vinici na výbor. Hr. z J. **Dělati na den.** V Bavořích v veliké nouzi se kryl, tak že i na den dělati musil. Vel. **Dělati výtah něčeho.** Sluší poznamenati, že všech básní těchto stýskalo mi se výtah dělati. V. z Bud.

- Diti se.** Aby se vytázali, jak by se tam jeho hospodyně i s dětmi dalo (vedlo). Výb.
- Divati se čemu.** I stálo množství Turkův na břehu, jedni nám se dívajíce, druzí obchod svůj vedli. Har. z P.
- Dliti něco.** Když jedna strana tu při dlí (zdržuje, prodlužuje). Výb.
- Dlužen býti něčím.** Jenž mu dvěma penězi dlužen byl. Dal.
- Do.** Všecky ty do třetího dne z Čech vypověděl. Vel. Má býti do roka devět soudů zahájených (pořádných) a tři posudkové. Br.
- Doběhnouti někoho.** A ti všickni, zbraněmi svými na nás obrácenými, proti nám úprkem běželi a doběhše nás, obskočili, Hr. z P.
- Dobratí se čeho.** Dobral se města. Výb. Chtěl se dobratí břehu (dostati se ku břehu). Výb.
- Dobrotivý někomu.** Byla paní pokorná a chudým dobrotivá. Vel.
- Dobydletí se něčeho.** Dobydlíš se tady hoře. Dal.
- Dočiníti se čeho.** Mužobojstva se dočinil, pro něž svou zemi provinil. Dal.
- Dohlídati.** Měli dohlídati (dohlížeti). Vel.
- Docházeti něčeho.** Který se, ne tak rukama a očima, jako ušima a srdcem oženiti míní, dobré manželky dochází. Vel. Dožmu, rolí po rodičích lidé docházejí. Vel.
- Dočovati.** Aby shledávající shromažďovali a shromáždíce potomkům dochovati mohli. Vel.
- Dojeti koho.** Než ho dojela, už jí na cestě poselství o smrti ženichově oznámeno. Vel.
- Dojiti něčeho.** Druhý toho dojde (obdrží to). Výb. Došla jsem záplaty i mzdy. Vel. Tu se bylo vojem sejíti i dojíti boje. Výb. Prvé, nežli dvou neb tří let dojdou. Vel.
- Dokázati něčeho.** Dobrotivého otce povahy k němu dokázal. Vel.
- Dokročiti koho.** Nebo sedí tam, kde jich žádný strach, žádná smrt dosáhnouti, žádný zlý člověk dokročiti nemůže. Kom.

- Doložití.** On své dění (práci) doložil noci druhé (odložil na druhou noc). Vyb.
- Domnívatí se.** Domníváš-li se bez chyby býti ty klevetné a blekotné (štěbetavé) lidi. Vel.
- Domloutatí se k někomu.** Ale ten se tak k králi neuctivě domlouval, chtěl ho jako mocí od pravdy odtisknouti, až skrze to i do vězení dán a tam drahný čas o chlebě a vodě chován. Kuth.
- Donutkatí.** Kdyby člověk nechtěl chleba přijíti, tedy se ho doprosí a jej jako donutkají (donutí). Hr. z P.
- Dopouštětí.** On sobě pravdy božího slova vydřítí nedopouští. Vel. Jsou, kteří se ani penězi k tomu přemoci nedopouštějí. Vel.
- Dopouštětí se.** Ženy povinny jsou ničehož se jim na protimyslnost po všecky dny života svého zúmynně nedopouštětí. Vel.
- Dopravití.** Dopravil jej kněžstva českého (pomohl mu na kněžství). Dal.
- Dopřáti něčeho.** Který, přichozí jsa a pohostínu, chtěl by řád a kázeň hospodáře toho tupiti a haniti, kterýž mu u sebe hospody a přeženi dopřál. Koc.
- Dopustiti.** Jakož ti, kteříž silné, zdárné tělo mají, ani přikrostí zimy ani násilného vedra nic se nebojí: tak tito žádnými strastmi s stupně svého shoditi se nedopustí. Koc. Kterýžto když sobě všeho dopustí, všeho jiným brání. Hr. z J-Brzo dopustil se rozraziti. Vel.
- Dosáhnouti koho.** Chtěl jeho dceru za manželku dosáhnouti, skrze koš propadl a pannu nedostal. Vel.
- Dospělý čím nad koho.** Libuše, nejmladší dcera Krokova, ale nad sestry své rozumem, vtipem a moudrostí dospělejší. Vel.
- Dostačiti k něčemu.** A dosti podobno k víře, že, když pro svou mladost sám k té práci dostačiti nemohl, přidali mu biskupa, aby mu v tom věrně raden a pomocen byl. Pl. z E. Ne každý k tomu dostačiti může, spisy rozsuzovati. Vel.

Dostati se. Síly se mu dostalo dosti. Hr. z J.

Dostihati někoho. Když přicházel lev a bral dobytče z stáda, já dostihal jsem jej, bil jsem jej a vydíral jsem jej z hrdla jeho. Koc.

Dostupovati koho. Ti všickni nás dostupovali (nám se přibližovali). Výb.

Dosuzovati se čeho. Tehdáž se bédovati, plakati, nařikati i poctivosti dítkám pro nářky máteře se dosuzovati a i mezi žebráky na místě sedati musí. Vel.

Dotazovati se koho. Kteříž jej nehledají, ani se ho dotazují. Vel.

Dotisknouti na koho. Jak na nepřitele dotisknouti, s ním se potkati a bití měli. Vel. Že jiné vojsko na ně dotiskuje. Vel.

Doufati něčemu. Vaší věrnosti a vaší pomoci doufám. Výb.

Dovésti na koho. Jestliže by žalobce naň nedovedl aneb v důvodu byl nedostatečen. Br. Neb jsou naň dovedli, že on zlý byl. Výb.

Dovoditi čeho. Netřeba toho slovy dovoditi, i samo zkušení pravdu toho ukazuje. Vel.

Dozrátí věkem. Oba umřeli; jeden nemocí ztrápen jsa, druhý starostí věku dozráv. Vel.

Dožádati se. Poněvadž žalobník aneb původ dožádal se, aby k tomuto času obeslán byl. Br.

Dožíviti se. Jiní velmi pracně se nového doživí (sotva do nových žní dostatek stravy mají). Vel.

Dříve. Kdyby dříve let rozumných zemřeli (než dospějí). Vel. Obé těch dítek dříve let rozumných umřelo. Vel. Dříve svatby umřela. Vel. Poručil oběma dříve roku před papežem osobně státi. Vel.

Držeti. Jenž Zvíkov držel (poscidebat). Výb. Ti stran ať ne-drží. z D. Držel jsi o nich, obyčejem chatrných lidí, že jsou tvé. Hr. z J. Abychom k tomu všecko, což se kdekoli zde na světě přihází a způsobí, buď že o tom slyšíme, aneb sami na to hledíme, vždycky vztahovali, za to nepochybně držíce, to že se všecko řádně působí. Koc. **Držeti komu hostinu.** Zatím pak pánu poslu pan B. hostinu držel. Vr. z M. **Držeti**

ruku nad čím. Pročež nařízeno a nad tím se až do dnešního dne ruka drží, aby se korán nepřekládal. V. z Bud. Neb nad nimi ruku držel (ochraňoval je). Vel. **Držeti přede**. Ti, kteří v ouřady městské se vetřeli a v zprávách obecných přede drželi. Vel. **Držeti za něco.** Držán byl za nejchytřejšího a **nejobmyslnějšího** člověka. Vel.

Důvěřiti komu čeho. Měli bychom na něj vesele umítati péči svou a jemu se zcela duše i těla i všeho důvěřiti. Kom. **Důvěřiti se čemu.** Převrácenost jest veliká, není se čemu důvěřiti. Kom. **Dvořiti.** Oldřich u císaře dvořil (byl u dvora císařova). Dal. **Dychtiti k něčemu.** Kteří k takovému panování dychtí. Kon.

H.

Haditi něco. Což jiní nekoupí, hadí (haní). Výb.

Hladiti komu kuso. Že nám lidé kuso hladí (pochlebují). Dal.

Hledati čeho. Ploul hledat své paní i svých dětí. Výb. Proč by dobrého nehledal, kde může. Výb. **Hledati o něčem.** O pokoji mnohokrát hledáno jest (jednáno). Výb.

Hleděti k čemu, čeho. Nehledí k samé ctnosti, ale k zdání těch, ježto se jí dívají. Hr. z J. — Jedni úklady tvého bezhrdlí hleděli. Hr. z J. **Hleděti na službu.** Pan Zahrádecký ještě pána posledně provoditi a na službu hleděti chtěl. Vr. z Mr. Aby mladému pánu na službu hleděl a při něm ustavičně zůstával. Pl. Když vystřízvil pánu svému na službu hleděl (sloužil mu). Vel.

Hnāti. Král hnal (bral se) před zástupy. Výb.

Hnouti kým k čemu. Dvě věci jsou, kteréž mohou člověkem k mrzutému (špatnému) obchodu hnouti: nedostatek a lakomství. Kon. Dal sebou hnouti (pohnouti se). Výb.

Hodovati na něco. Nemá nižádný na obecný groš hodovati aneb kvasův strojiti. Br.

Hojný od čeho. Vraždu mezi svými spáchav a pomsty se obávaje, do země této přišel, a vida krajinu ode všech věcí hojnou, tu se jest usadil. Kuth.

Honositi se čím. Adamníci nahotou a obecenstvím všech věcí se honosili. Vel. Velikou krásou se honosil (skvěl se). Vr. z M.

Hynouti na čem. Hynou na cti, na zboží i na slově (po-
věsti). Výb.

Hýřiti. Nejedem tu komoň hýřil (běhal). Výb.

Hyzditi něčeho. Nehyždil (non vituperabat) toho skutku otec jeho, ale podivil se smělosti synově, udělal mu s nevěstou jeho svadbu na Moravě. Vel. Nehyždím toho také. Výb. Bohatství žádají a hyzdí (haní); chudoby se strachují a ji chválí. Hr. z J.

Ch.

Chlipěti něčím. Nemocných potěšení jsou rozkoše, jimiž ty chlipíš (chlipným se stáváš). Kon.

Chlubiti se něčím. Protože Poláci ne tak udatně a rekovsky rukou sobě počínali, jak se mnoho ústy a slovy honosnými chlubili. Vel.

Choditi pěškami. Jinde v závod pěškami chodili. Kon. **Choditi za muž.** A já žalostivši slíbila jsem, víc za muž nechoditi (nevdávali se). Výb.

Choditi o něčem. Neb již o jeho smrti chodil (ukládal). Výb. — Ohyčej měla vždycky pod věncem choditi a nikdy se nezavíjela. Vel.

Chovati někoho čím. Čeledi od zajatých chlapův a chlapkyň mnoho chovají; kteřížto musejí pána a paní stravou chovati. Hr. z J. Kteréhož náš pán stravou každodenní chovati i dvakrát do roka ošatiti musil. Vr. z M. Vlašfotka svá vlašfovičátka komáry a mouchami chová; ona jako i čáp šetří času přiletu svého, potom před nastávající mračnou a krutou zimou pryč ulétá. Koc.

Chiti čemu. Kdo chce pokoji, hotov se k boji. Vel. Bůh chce od vás pokoje. Výb. Žádný není, kdoby raději peně-

zům nežli moudrosti nechtěl. Kon. Chtějí tomu (domnívají se), že tak se dělo. Vel. Chceš-li ty kněžství českému. Dal. Chtějí tomu, že se žádná vyšší věž nad tuto nenachází. Har. z-P. Chce vás účastny býti království svého. Výb.

Chumeliti něčím. Tehdy tím pískem, vzhůru jej vznášeje chumelivá, odkudž taková bývá mrákota (tma), že tovariš tovariše přes něco málo kroků neuhlédá. Hr. z P.

Chutnati sobě něco. Nejednou sobě to chutná. Vel.

Chytati se čeho. Toho náboženství se chytají a přidrží, jakéhož vidí býti své vrchnosti. Pl.

J.

Jednati o kom, o čem. Jestliže se mu líbí, dá o ní s přátely svými jednati. Vr. z M.

Ježiti se proti komu. Bouří se a ježí spolu všecky, ale toliko proti nepřátelům. Koc.

Jiskati komu. Onyť jsou tomu vyučeny, ošemetnost provoditi, bláznům jiskati (co příjemné jim činiti). Vel.

Jiti. Jedni v týl, druzí v bok šli. Dal. **Jiti za něčím.** Poněvadž mnozí k nim za tělem a světem jdou a odpadají. V. z Bud.

Jiti v kázeň. Proto půjde v kázeň jich duše (bude trestána). Výb. **Jiti různě.** Kde srdce šlo strachy různě. Výb.

I srdce jde různě tšticí (hořem). Výb. **Jiti za koho.** Nechtěla jiti za císaře, ale dala se do kláštera. Vel.

Jiti (jmu). Byl Herodesem jat, andělem zproštěn. Výb. **Jiti se** (počnouti). Jali se v odplatu ctíti, podávajíc sobě píti. Dal.

K.

Káceti se. Že toliko rozkoší svých vyhledával a kratochvílí, a den po dni, noc po noci u víně se kácel a mokval. Vel.

Kaditi čim. A sám chtěl zápalem vonným na oltáři páně kaditi. Hr. z P.

Káratí se někým, něčím. Reptáky zpurné a přestupníky spravedlností tak přísně trescete, aby se jimi jiní kárali

(příklad sobě vzali). Br. V nichžto rovně, jako v nějakém zrcadle, způsob zprávy své spatřiti a z příkladův jiných, jimi se kárajíce, dostatečně mohou vyrozuměti, co by činiti, a čeho se vystříhati měli. Sixt z O.

Kázati koho. Bude vás můj rod železnou metlou kázati. Dal.

Kázati se kým. Proč se ty druhem nekážeš? Dal.

Klásti se vojskem. Do města A. táhnouce, Turky, an se již vojskem kladli, nenalezli. Sixt z O. **Klásti lest.** Počali o něm klásti lest. Dal.

Kliditi se. Že se o něm zle klidí (jedná). Výb.

Kochati. Jestliže ono těší a kochá, toto trápí. Kon. Nedejte se mu kochati (veseliti, těšiti). Dal. **Kochati se v čem.** První se skutku chovají (střeží), však se myslí v něm kochají. Výb.

Komoniti se. Což se zbožím komoníš? (vypínáš). Výb.

Koncovati se na něco. Kterážto pokrytá tvářnost přátelství vždycky se koncuje a vychází na neštěstí toho, kdož věří. Pl.

Kormoutiti se. Však nic méně, když svět ku pádu svému pospíchaje, se kormoutí, bouří a boří, uprostřed svých úhlavných nepřátel nepohnutelná zůstává. Koc.

Kráčeti po kom. Nemyslím na to, abychom v těch přeušlechtilých ctnostech po nich kráčeli a na jejich šlépěje nastupovali. Vel.

Kradba. Kdo přijímá kradbu (kradenou věc). Výb.

Krásti se. Oznameno mu, že židé kradou se i se svými statky po malu z Prahy, a svá zboží stěhují do Uher. Háj.

Krotiti se. Němci se nejprve krotí (pokořují). Dal.

Kryti se čeho. Když má něco protivného, kryje se toho. Výb.

Kupčiti někým, něčím. A lakomě skrze vtipně vymyšlené věci vámi kupčiti budou. Vel.

Kupovati se na něco. Kdo by se na konšelstvo kupoval. Výb.

Kutiti se v čem. Sedláci vždycky se s zemí obírajíce a v ní se kutice, sotva se živí. Hr. z J.

Kvasiti. Kdo rád ve světě kvasí (kvasy drží). Výb.

Kviliti něco. Ty těžkosti onen biskup kvílil (toužil, žaloval). Kon.

L.

- Lákati čeho** (žádati). Toho hlavy tvůj meč láká. Výb. Lákal jest opět s královským dvorem smísiti se. Výb.
- Lakotiti v čem.** Neroďte lakotiti v jídle a pití (lakota = cupiditas). Výb.
- Láti komu.** Svě ženě rád lál. Výb.
- Léciti někomu.** Nebude jim víc léčiti (léčky klásti). Výb.
- Letěti kozelcem.** Kolikrát mne udeřil nohou, že jsem kozelcem letěl. Vr. z M. Letěl jako na *otržeň* k nim. Výb.
- Lézti čtveřmo, čtyrnoh.** Ten již mra čtveřmo lází (leze). Výb. Že by musil čtyrnoh lézti. Výb.
- Ležeti oulehlím.** Zatím dědin a rolí svých nechá oulehlím ležeti. Vel.
- Lhāti v svou hlavu.** Rozumíme tomu, že jsi lhal v svou hlavu, že jsi nás podvedl. Hr. z J.
- Libovati co.** Můžeme z toho souditi, jak toho ten nábožný neliboval, ale litoval. Pl.
- Lihati dlouho na den.** Že dlouho na den nelihá, ale časné ráno vstává. Vel.
- Lichva.** Aby žádného zisku, užitku neb lichvy neočekávali. Vel. Aby všickni své lichvy dlužníkům prominuli. Vel. Kteří peníze na lichvu dávají. Vel.
- Liknovati.** Kteří všechny příhody jako na váhu dávají a pracovatí liknují (lenují, zpěčují se). Vel.
- Lísati sobě.** O nelísej sobě (nepochlebuješ sobě), že bys na svém přestávaje cizího neuchvácel; neb vydíráš, když smilníš. Kon. **Lísati něčím.** Kteří nám libými věcmi toliko lisají. Hr. z J. **Lísati se k někomu.** Některé k nim se lísaly (lichotily). Dal. Který pro svou lživou nešlechtnost z Uher byl vyhnán a dávný čas lísal se k knížeti českému. Háj.
- Lísavý komu.** Žebrák lísavý mocným. Kon.
- Lkávati.** Pláčem a úpěním lkávali ste. Kon.

M.

- Makati se.** Bůh tu zemi tak hustými a pošmournými temnostmi přikryl, že se téměř makati mohly. Koc.
- Mělniti co.** Ti mají zemi orati, mělniti (kypřiti a strojiti). Hr. z J.
- Metati čím.** Voda by tím mostem sem i tam metala, až by jej roztrhla neb odnesla. Pl.
- Mezovati s čím.** Kteráž od půlnoci s zemí Medskou mezuje (hraničf). Hr. z P.
- Mijeti se s něčím.** Slepota ta působí, aby lidé, jako ve tmách šámajíce (hmatajíce), matouce a motajíce se domnělému leckdes štěstí se radovali, s pravým se mýjeli. Kom.
- Mírivati se.** Kterak, vidouce proti sobě sílu nepřátel, mířivali se; a odložice domácích nechutí, jednomyslně sobě proti moci nepřátelské pomahávali. Vel.
- Miti.** Mám prodajné (na prodej) čtyry škorně. Výb. Kromě před očima asi *dvou prstův* širokou roušku černou aneb pavučník (rouška z nejtenčího plátna) mají. Vr. z M. Aby nemohl míti s nepřátely ani rozmlouvání ani vzájemného listův posílání. Hr. z J. Majíc k radě přidané přední z vládyk. Vel. **Miti rok o něčem.** Když o tom rok měli (se radili). Výb. Maje let věku svého třidec pět. Výb. **Miti v čest koho.** Jakžkoli mladých let byl, kněží v čest měl. Výb. **Miti koho hostem, nepřitelem.** I hned máš dábla hostem. Výb. Od nich by mnohé těžkosti očekávati musila, kdyby je nepřátely měla. Pl. **Miti sobě.** Jdi a kteréžs až posud biskupství držel, ještě sobě měj. Vel. **Miti co za sebou, za něco.** Což se na mé vodě, kterou posavád za sebou mám, spatřiti může. Pl. Aby dívka za muže měla, kterého hy sama chtěla. Dal. Rohože za postel měli. Dal. Že to všecko za žert toliko a v posmíšku mají. Vel. Kteroužto smlouvu my za spravedlivou a za slíčnou máme. Výb. — Ještě k němu čáku měli. Dal. **Miti někoho**

k čemu. Dcery své k tomu má, aby z mládí hospodyňstvu zvykaly. Vel. **Míti zadu.** Za tou příčinou obecné dobré musí zadu míti (hynouti). Vel. **Míti místo čemu.** Již žádného místa pýše míti nebudeš, ani závisti. Hr. z J. **Míti s někým činiti.** Přijímáme na sebe pýchu, skvostnost a vilnost cizích národů, s nimiž někdy z potřeby činiti máme. Vel. **Míti dobré slovo.** Kteří u množství lidu dobré slovo měli (dobrou pověst). Vel. **Máť veliké slovo** (jest slavná) i Hora Kutná, kdež jsou hory stříbrné, bohaté a hojné. Vel. — **Míti dobrou vůli.** Mívali spolu i dobrou vůli a kratochvíle. Vel. Byli veselí a měli dobrou vůli. Vel. **Míti do sebe.** Utěšenou ctnost má do sebe. Vel. — Jak se mnoho nedostává člověku o tento život pilnost majícímu. Hr. z J. — Co má na pokladech, na důchodech, kdo má přátele? — Aby s ní zůstával a jí sobě měl. Vel. **Míti zření k něčemu.** Světská zpráva k zevnitřním skutkům zření má. Br. Stav městský knížeti přisedící byl a zření ve všech svých potřebách k němu samému měl. Kuth. Kdo v zpravování svém zření má k užítku svému a k marné chloubě, ten, málo-li se jemu nepodaří, hned nařiká a pokoje sobě nedá. Br. **Míti paměť na něco.** Jestliže jest kde potřeba křesťanu, dobrou na se paměť míti, aby při víře své nezemdlel, ovšem jí nepotratil, na toť má mezi Turky mysliti. Vác. z B. **Míti se.** Měj se zmužile (jednej). Vel. **Máť se velmi nástrojně** (úpravně, skvěle). Dal. Aby se měl na péči (na pozor). Vel. Ani toliko ty věci, které se mají, trápí chlipností rozmnožováním, ale strachem ztracení. Kon.

Mlčeti čeho. Bylo by škodno toho mlčeti. Výb.

Mliti se. Mně se ovšem krupně mele (zle vede). Výb.

Mluviti. Zdá se, že na ten smysl mluvíš. Vel.

Mníti. Zdaliž koho mníme tak oddaného býti rozkoši. Hr. z J.

Modliti se komu. Sluší se za to bohu modliti, aby ten úmysl vrchnostem vnukl, s strany uskrovnění zbytečných nákladův na bezpotřebnou skvostnost oděvu a šatstva. Vel. Pohanským modlám se modlil. Výb.

Mstít se něčím. A nemohou-li jinak, ale (aspoň) pérem se mstí. Vel. **Mstít nad kým.** A však pro tu věc nad žádným nemstil. Vel.

N.

Na. Umřev na červenou v Uhřích zanechal syna svého na sirobu. Vel. **Na zapřenou.** Někdy ledačims na zapřenou nás hodili. Hr. z P. **Na zad.** Tak právo na zad zůstatí musí. Vel.

Nabádati proti komu. Ale mne všemi obyčeji nabádajíce proti němu, pokoj ste mi nedali. Hr. z P.

Nabíhati na koho. Často sme naň nabíhali, dotazující se na čas plavení. Hr. z P.

Nabyti čeho. Schovanci nabyli mravů a povah svých chovaček. Vel.

Nadíti se (nadíti). Bláznová jest věc nadíti se některému městu, čehož jest dojíti hlava měst nemohla. Hr. z J. Jakož často souzení býti nadějete se. Výb. Do tebe mi se jest nadíti. Dal.

Nadávati komu něčeho. Nadávali jim hrubých bloudův. Vel. Pak počal bublati, šelmovati a hromských potvor nadávati. Vr. z M.

Nacházeti se. Že se mu v té krajině krásnějšího nenachází. Vr. z M. Že se v světě nic nahodilého, nic případného, a což by se maní dalo, nenachází. Koc. Nachází se paměť o jednom pánu. Vel.

Nacházeti se na prodaji. A maso jejich v masných krámkách na prodaji se nachází. Koc.

Nakládati na co. Velicí páni na zahrady a lázně mnoho nakládají. Vr. z M.

Nalezati se. Nalezají se býti povinni mnohou náchylností. Vel.

Nalezti. By soudcové mezi nimi našli (je rozsoudili). Výb.

Náležeti z práva. Jako by jim z práva náležely. Vel.

Nalipati čeho. Obávaje se, aby po mé smrti někdo do této práce lecjakýchs pletich nenalípal. V. z Bud.

- Naložiti komu.** Jemuž jest křivým soudem naložil (pomohl).
 Výb. **Naložiti na něco.** Na pýchu a daremnice naložiti nic jim mnoho není. Vel. **Naložiti s čím.** Žaluji na přirození, že jest se mnou zle naložilo. Hr. z J.
- Namoci se.** Jako u nás, kdo se namůže a, jakž říkáme, hřbetu zlámaného jest. Hr. z P.
- Napáciti.** Co by byl patron napáčil (řekl, vrhl). Výb.
- Napomenouti se čím.** Poněvadž tedy tak mnohých věcí příčinou bývá pýcha a nezřízená žádostivost panování, máš se tím každý napomenouti, aby jí utíkal. Pl.
- Napominati se čím.** Tím se napomínáme, abychom neřku-li s čeládkou ale ani s hovádky přísně nenakládali. Koc.
- Napominati z čeho.** Ani z toho, což jsou druhému půjčili, napominati nemají. Vel.
- Napravití v čem.** Kdyby se líbilo bohu, navrátiti mne k časům zvolnějším, napraviti bych v tom hleděla. Kom.
- Napřemýšleti.** Avšak neměli na tom dosti, nýbrž napřemýšleli a napřilípali k tomu, z mozku svého, jiného velmi mnoho. Pl.
- Naprositi.** Pak-li se dá soudce od nespravedlivého naprositi, již trestání zasluhuje. Vel.
- Naraditi koho.** Krále rada jeho naradila (přemluvila, namluvila). Dal. Tak jest hrdá člověčí mysl, že snáze dá se naraditi, než bezděky přinutkati. Výb.
- Nařící koho z čeho.** Neb jej ze všech peněz nařekl jest a před soud připravil. Br. **Nařící koho o něco.** Kdožby je o tu věc nařkli (od nich jí žádali). Výb.
- Nařikati koho z něčeho.** Jestli-že by se muž s ženou navrátil, z žádného zboží přátel ženiných nemůž nařikati, ale toliko vlastním úsilím samým sobě a dětem potřeby opatří. Br.
- Nařikati o něco.** Kdyby práva nebylo, o každý soud nařikali by soudce o křivdu; když právo psané obecné jest pokoj dadí, neb se k tomu svolili. Br.
- Nasazovati koho proti komu.** Ouklady mu činil, krále proti němu nasazoval a popouzel. Vel. Jak mnozí lid proti vrchnostem pozdvihují a nasazují. Vel.

Naskytnouti komu čeho. Jsouce hotovi, budže odporné věci na nás pošle, budže nám libých a šťastných naskytne, oboje s dobrou myslí přijímati. Koc.

Naskytovati se čemu. V této živnosti přestávají všickni božského rozhněvání a hřešení podpalové a zchopná páchání, kteráž jiným obchodům se naskytují. Kon.

Následovati něčeho. Já nyní toho, což se jinde naléztí můž, uněňuje a úmyslu svého následuje, k tomuto přistoupím. Br.

Nastoupati na něco. Někteří, odvrhše zbraň svou, nejinak než jakoby jim nepřítel na paty nastoupal, chvátavým během utéci pospíchali. Vel.

Nastoupiti na koho. Aby na ně od práva tuze bylo nastoupeno, zdali by se přiznali. Hr. z P.

Nastupovati na co. A pak na nějaké postranní cestě k dobývání chleba a živnosti nastupovati bude. Vel. Když jsou nejedni přátelé moji velice na mne nastupovali a žádati nepřestali, jim jsem odepříti nemohl. Hr. z P.

Natahovati čeho. Křivolace všeho natahují k tomu, čehož dokázati usilují. Vel.

Navésti něčemu. Jestli-že někoho lstivě tomu navedla, aby odešel. Br. — A kdo můj blud pozná, naved' mne (pouč). Výb.

Navozovati se. Dal se navozovati a popouzeti proti dobrým a nevinným lidem. Pl. — Navozoval také vojáky, aby je trápili. Vr. z M.

Navrátiti se k čemu. Která jest větší poběhlost, jako po dokonalosti slíbeného slibu, dobrovolném závazku, navrátiti se k hříchům, jako pes k vývratu. Kon.

Nebezpečný čím. Takové doufání, jako na pohled krásnější jest než útulnost (málomyslnost), tak účinkem jest nebezpečnější. Hr. z J.

Nedbati čeho. Potom král počal pýchati a svých bratrů nedbati. Dal.

Nedím. Kdo, nedím, k prvíninu mne navrátí stavu? Kon. Jak veliký, nedím, jest pánův a služebníkův pokoj! Hr. z J.

Nedopouštěti někomu čeho. Nedopouštějíce zlým zlého předsevzetí, následovati musejí práva, přestupníky pokutovati, trestati, žalářovati a tudy svémyslné proti sobě drážditi, hněv, nenávisť, někdy i nebezpečenství postoupiti. Br.

Nedůvěřiti na koho něčeho. Kněz naň toho nedůvěřil. Dal.

Nehrubě spíše. Ten vystavěl sultan, nehrubě spíše (ne mnohem dříve), než město oblehl. Vr. z M.

Neliknovati se. Svolał všechny a napomenul jich, aby se neliknovali pro zákon boží spolu s ním a vedle něho statků i hrdel vynaložiti. Pl.

Nemáhati. Že, kdyžto nemáhá hlava, ve všech oudech statku (sily) není. Dal. Když manželka jednoho vévody nemáhala. Výb.

Nemáhati na čem. Jedno oko ztratil, na druhém počal nemáhati. Výb.

Nepobíhati čeho. Vidělo mi se, toho nikoliv nepobíhati (nepomíjeti), abych to, co jsem tam čítal a spatřil, jiným také neměl v známost uvésti. V. z Bud.

Neroditi o kom. Žef jsem o něm nerodila (nechtěla jsem jeho). Výb. Moudrý mu za dobré měl, nemoudrý o svém nerodí (nedbá). Dal.

Nesnaditi se o něco. Obávající se toho, kdyby se hrubě o nebeské věci nesnadili (hádali), aby se nejprvé mezi nimi výtržky nestaly. V. z Bud. Ale, když se oni vadí a nesnadí, tím nevědomost svou pronášejí. Vel. Ti, kteří se s tebou nesnadí, v nic obráceni budou. Koc.

Nestáti k čemu. Když zprávy obecné opravdově nevedou a ku povinnostem svým nestojí. Pl. **Nestáti po čem.** Nestojím po takovém zisku. Výb.

Něsti. Války déle něsti nemohl. Výb. Aniž to těžce nesl, což o něm ukládal. Pl. **Něsti oko na koho.** Kteří nad nimi vladaře ustanovili, aby na židy oko nesli a v poddanosti je zdržovali. Pl. Tak že i Filip obzvláště naň oko nesl (pozornost mu věnoval). Vel. Že on, po všech jeho věcech oko nesa, dohrabal a doptal se toho. Pl.

Nevážiti na koho. Obrátil se tajně k přátelům otce svého, kteříž též na Farizeje nevážili (nenáviděli jich). Pl.

Nevěděti. Páni, vy nevíte (neznáte) dobra svého, lajíce mi tu z sňatku mého. Dal.

Nevoliti se. Počali se mezi sebou nevoliti. Pl.

Nevražiti koho. Má počestně živ býti a jiného nevražiti. Br.

Nevražiti na něco. Ti kteří na některé učení nevraží (je nenávidí). Vel.

Neživiti koho. Tu všecky je zbili, ani jednoho neživili. Dal.

Nutkati se v něco. Lid se v to vždy nutkal (vtíral), aby z obce úředníci voleni byli. Vel.

Nutkati se na koho. Dobře to předzvěděl, že se také i na jiné s válkou svévolně nutkají (derou se). Vel.

Nutkati k něčemu. Jiné pak lidi svévolné nutká práv mocí pořádnou k spravedlnosti. Br.

O.

O. Má být měšfanův o jeden stůl a paní o druhý. Br.

Obcovati něčemu (účasten býti). Kteřížto byvše slovem božím osvíceni i darům ducha svatého obcujíce, všechněch služebností účastni byli. Koc. Nic jiného sobě přátí nemají, než-li aby v svatých shromážděních přítomni bývali a jim užitečně obcovali. Koc. Přece našli se lidé, kteří bludům těm nepovolovali ani neřádům těm neobcovali. Pl. Jim té svobody propůjčili, aby náboženství svému bez překážky obcovati mohli. Pl. **Obcovati mezi kým.** Jimž by bezpečněji bylo mezi lidem, nežli mezi mořskými vepři obcovati, kteří těl lidských žízněji. Kon.

Obdržeti komu něco. Mnohé svobody Čechům obdržel. Vel. Bujnou obdrž mu vlast (zachovej). **Obdržeti pole, boj.** Pole a vítězství v tom boji obdržel. Vel. Obdržel na něm dva boje. Dal.

Obdrživati co n. čeho. Ten všeho obdržívá. Vel. Potkavše se nejednou, vždycky téměř vítězství obdržívali. Pl.

- Obehnati zdi.** Novou a pevnou zdí to město obehnal. Hr. z P. Menší město Pražské v nově založené zdi obehnal. Vel.
- Obejiti někoho.** Králová tak chytře syna svého obešla, že Závise nad jiné povýšil. Výb.
- Obelhati koho.** Byl od svých nepřátel u císaře omluven a obelhán. Vel.
- Obeslati koho.** Horníci pak obeslavše (svolavše) kraj Čáslavský na vrchu je oblehli. Kuth.
- Oblaciněti.** Člověk ji oblaciní sám sobě (vážností pozbývá). Výb.
- Oblehnouti.** Obleženo bylo město za pět neděl pořád. Vel.
- Obleniti** (v lenost upadnouti). Pro kníže všecka země oblenila. Dal. Musí mi Čechův žel býti, že v krátkých dnech oblenili. Dal.
- Oblenovati.** Kteréžto potěšení sloužilo mu k tomu, aby při stavění města spolu i s lidem neoblenoval a neustával. Pl.
- Obloupiti z čeho.** Obloupilo mne neštěstí ze všech mých drahých věcí. Hr. z J. Chtěl chrám z bohatství a klenotův obloupiti, aby měl důklad (pomoc) na války proti Židům. Pl.
- Obložití se.** Byl se tak obložil v domu (upadl v zahálku). Dal. Svému se zbožím obložil (oddal). Dal. Rozkoší se neoblož. Výb.
- Obmeškávati koho.** Někteří lidé při poznávání pravdy obmeškává žádost odporů. Vel.
- Obnažiti komu něco.** Obnažil své tajnosti jemu. Ct. z C.
- Obnoviti hrad lidmi.** A hrad lidmi jsme obnovili (novou posádkou obsadili). Výb.
- Obohatěti.** Takéž chlap když obohatí (zbohatne). Výb.
- Obradovati se čemu.** Že byla syna našla, jemužto se obradovala. Výb.
- Obraňovati čeho.** Vlasti a lidu svého obraňovati chtěje, uzřel ve vojstě slona nad jiné velikého, až k němu se udatně probil, a doskočiv ho, pohodl ho pozpodu v břicho, tak že padl a zasáhl také Eleazara tím pádem svým jej udávil. Pl.
- Obrati koho.** Prétora z počtu radních obrati (zvoliti) dopustili. Vel.

- Obrátiti se.** Obrátil se týlem u předeck (uprchl). Výb. **Obrátiti koho po čem.** Že jeho po své víře obrátiti nemůže. Výb.
- Obsílati koho.** Příjev do Prahy, obsílal starší vládky; někteří přijeti zanedbali. Hr. z J.
- Obžalovati koho čím.** Byl obžalován svatokupectvím; a když nešlechtník ten pospíchal po tmě utéci, padl do rokle. Iláj.
- Očekávati na koho.** Tu jsme Turky, na nás očekávající, našli. Hr. z P. Abychom nenadále přikváceni nebyli, ale časně na něj očekávali. Koc.
- Očistiti koho něčeho.** A tak jej toho hříchu očistil. Vel.
- Očišťovati se něčeho.** Který, byv dříve čarodějníkem, velmi často se toho očišťuje. V, z Bud.
- Odběhnouti koho.** Ale jak vás uzřeli, mne svázané odběhli. Dal.
- Oddati se na něco.** Neb oddali se na lakomství. Vel. Kteří se na to oddali a na to se vynasnažují. Vel.
- Oddechnouti.** Z takového smutku a z také zádavy (útisku) lidé jako oddechli, radostně se radujíc pánu svému. Výb.
- Odepřiti čemu.** Nebo v pravdě žádný tomu nemůže odepřiti. Vel. Knížata pak takové síle odepřiti nemohli. Háj. Potom hned císař s velikým vojskem do Čech vtrhl, jemužto kníže s syny svými odepřiti umínivše, polem proti němu vytáhli. Kuth. **Odepřiti se čeho.** Odepru i já se tebe. Vel.
- Odhaněti se komu.** Ale snad dali našim příčinu, že se jim odhaněti musili. Vel.
- Odhrůžovati od čeho.** Což jest to, což jej od stavu manželského odhrůžuje a k životu neřádnému přidrží? Vel.
- Odjednati koho.** Poručníky některak odjednav (odstraniv) přichýlil dítě k sobě. Výb.
- Odkládati se.** Vší mocí odkládaly se (zdráhaly se) za muž jíti. Výb.
- Odkliti koho.** Odklev (zbaviv kletby) zemi, šel do Polan. Dal.
- Odkukliti se.** Až na velikou prosbu se odkuklily (odhalily). Vr. z M.

Odloučiti čeho. Bude odloučen božího líce. Výb. Ten bude boha odloučen.

Odložití koho k čemu. Toho otec dal hned z mládí na učení a k kněžství ho odložil. Vel. — Odložte na stranu těch zástav (překážek). Vel.

Odmeziti od čeho. Jistou mezi a příkopem od druhého odmezené. Br.

Odolati čemu. Aniž tomu budou moci ruce které odolati, což mu od Boha uloženo. **Odolati proti komu.** Mohli by proti všechněm tohoto světa nepřátelům odolati a proti nim beze strachu ostáti. Koc.

Odpásati něco. Tu se bylo čemu dívati, jak ti Arabové, odpášíc své pasy, a košile přes hlavy smekše, do vody pospíchali. Pl.

Odpláceti se něčím. Když se žena muži za jedno slovíčko desíti odplácí. Vel.

Odpočinouti někomu. Dětem skatu odpočinem a snad se tu s touhou minem. Dal.

Odpověditi čemu. Kteří lakomstvím jsouce vedeni k tomu, všemu jsou lidskému pokolení odpověděli (jeho se odřekli). Hr. z J. Všem na život odpověděla. Dal. **Odpověditi se čeho.** Protož čiňme dříve pokání a všech odpovězme se ohavností. Háj. Aby se odpověděl práva. Výb.

Odpovídati čemu, k čemu. Pak-li by slyše žalobu neodpovídal tomu, ten v při padne. Br. Žádám ať jest připuzen mým žalobám odpovídati. Br. Ale jiné jest, jestliže strana k otázce neodpovídá. Br.

Odrázovati od čeho. Nejmoudřejší lidé od toho odrazovali. Vel.

Odsmáti se něčemu. Proč pojednou nezabije, aby se neodsmál bolestem nevinných. Ct. z G.

Odsouditi někoho čeho. Aniž směl konšel hrdla odsouditi. Vel.

Odstoupiti někoho. Pakli by jeden druhého v těchto běžích odstoupil, ten má cti a zboží odsouzen býti. Výb. Krista se přichopili a svých model odstoupili. Výb.

Odstrojovati se. To též učiň na noc, jda spat a odstrojuje se. V. z Bud.

- Odtušiti čemu.** Odtušil (odlehčil) srdci svému. Výb.
- Odučiti koho něčeho.** Vojtěch chtěl lid pohanských obyčejův odučiti, křesťanským činům (způsobům) zučiti. Dal.
- Odvoliti se čemu.** Kdož se odvolí tomu (odřekne toho), což zle a bez rozmyšlení promluvil. Vel.
- Odvozovati.** Byl náramně houževný (skrblý) a lakomý člověk, tak že ani ročního tributu odvozovati nechtěl. Pl.
- Okoušeti čeho.** Tolik radostí v svém stavu okoušejí, že všickni zámutekové a nechvilé proti tomu ničímž nejsou. Vel.
- Okvasiti něco.** Tu jistou svatbu král veselím okvasil jest (kvasem, hody oslavil). Výb.
- Omluviti koho.** Byl velmi stízně omluven a obžalován. Vel. Tajně ho u krále omluvil. Vel.
- Omrzeti komu.** Ale že snad strany viny podezřelý byl, tudíž Čechům omrzel. Vel. Když ženu pro krásu vezme, brzo mu omrzí. Hr. z J.
- Opáčiti něco.** Protož opáčím to (opakuji). Hr. z J.
- Opatřiti něco.** Nech to ti opatří, kterými ta věc býbe. Hr. z J.
- Opatrovati.** Tím opatruje, aby žádný potomní soudce porušen býti nemohl. Kon. S největší bedlivostí to opatroval (o to se staral), aby se nic takového státi nemohlo. Vel.
- Opeřiti.** To pak, což jest jiného nežli pravdu lží opeřiti, jako omastiti. Vel.
- Opěšeti.** Jízdní s koní ssedali a opěšali. Vel.
- Oplývati v něčem.** S ženami, v neslušných rozkoších oplývaje, vesele se kochal. Vel. Tu mohl někdo viděti, an těla bez hlavy leží a jiní oudové bez těla ve krvi oplývají. Vel.
- Opovážiti se čeho.** Hodnát jest paměti stálost Eleazara, kterýžto se raději života opovážil, nežliby proti záповědi boží maso jedl. Pl. Opovážili se krve i hrdla svého. Vel. Žeby se opovážiti musila své poctivosti (vzdátí). Vel. Lodka počala se zmítati a houpati s velikým, neoliko nás v tom nezvyklým, ale i plavcům našim, strachem a již jako života se opovážením. Hr. z P.

Opovrhnutí něco. Ale Jitka prostovlasá, velikou myslí opovrhši všeliký strach, nic se neostýchajíc zbroje a šípů nepřátelských, přišla do jejich ležení. Vel.

Opršeti. Ten nahý zůstal na sloupě a tím sněhem tak opršel, jakoby se v led obrátil. Hr. z P.

Opustěti. A tak ten hrad byl opustěl (zpuštěn). Dal.

Opustiti koho něčím. Jsa ode všech knížat křesťanských pomocí opuštěn, proti nepřátelům táhnouti umínil. Sixt z O.

Opykati něco. Pro pravdu raději to vše opykají (oželí). Vel.

Oseděti. Protože by byli na nich jináč oseděti nemohli, pro prudkost běhu jejich. Hr. z P. Nebylo-li by stavení, ani by lidé oseděti nemohli. Kon. Obávaje se, že by před mocí a silou královou na pevnosti své neoseděl, sám sobě hrdlo odjal. Pl.

Osidlati koho (osidla klásti). Že by nás chtěla lstivou řečí osidlati. Výb.

Osiřiti koho. Proto-liť bylo takovou zemi osiřiti? Dal.

Osladčovati. Že ono samo všelijaké nevole a hořkosti přemáhati a osladčovati musí. Vel.

Ostáti. Neb mnohu s málem kněz ostál (zvíťžil). Dal.

Ostaviti se čeho. Pakli se toho neostaviš (pakli toho neza-necháš). Výb.

Ostydnouti komu. Domnívaje se, že mu ta dívka již ostydla, podvoloval se mu jinou svou dceru za manželku dáti. Pl.

Ostýchati se čeho. Že žádného, ačkoli zřetedlného, životův svých nebezpečnosti se neliknují a neostýchají, ustrnuvše na tom z nějakých důvtipův omylných. Sixt z O.

Osvoboditi něco. Staré město Pražské zdí obehnal a domy a statky obyvatelům jeho osvobodil. Vel. **Osvoboditi čeho.** Nebo předešlého roku osvobození byli povinnosti té, kterouž dříve konali. Vel.

Oškliviti koho. Kdož mohl, tajně ho ošklivil a pomlouval. Pl.

Otáti. Když žaludek opět otál (zotavil se). Vr. z M.

Otevřiti ze mzdy. Pak nám ze mzdy (za plat) otevřeli. Hr. z P.

Otrnouti z čeho. Otrnuv z těch ran, jal se Boha chváliti. Výb.

Oznámiti o něčem. Také císaři o tom oznámil, své příhody toužil a za výpověď žádal. Vr. z M.

Ozřítí se (ohlednouti se). Ozřel se na starého muže. Výb.

Ozvatí se k někomu. K němužto ozvav se, a v službách svých ohlásiv, přátelsky a milostivě od něho přijat a za několik dní chován byl. Pl.

Oženiti kým koho. Byl oženěn vdovou. Výb.

P.

Páliti se. Který s pohoršivým se pálí (trápí se, souží). Kon.

Pánkati komu. Pánkaje tobě (pánem tě nazýváje) času hledá. Dal.

Pásti se něčím. Cizí krví i potem mnohé krmiti a pásti se, ano pak i chlipěti vidíme. Kon.

Patřiti k čemu. Má patřiti k tomu a na to se ohlédati. Vel.

Péče. Na péči se míti musejí (na pozoru). Vel. Byla péče o životě. Výb.

Pečovati. Nepečuje prospívati, ale chlubí se předčítí. Kon.

Pílití. A když neduh uléčiti pílí, mnohé svodí. Kon. Veškerá kupectví povinnost k tomu směřuje, aby, kdo jeho užívají, o zisk pílili. Kon. **Pílití čeho.** Ten lovu píce, lepší práce den potracuje. Kon.

Plakati čeho. Najdeš jich dosti, kteří zanedbané poctivosti plačí. Hr. z J. Lidské věci žádné nemá plakati člověk. Hr. z J. Navštěvujice rovu (hrobu) jeho, plakali jak otce svého. Dal. Čeho bys měl dříve, přítel čili nevěrnosti zahynutí plakati. Hr. z J. Doložití musím o pohanském způsobu při pohřbení, želení a pláči mrtvých. Hr. z P.

Ploditi smích kým. Budout námi smích ploditi. Dal.

Poběhnouti soudu. Ale tito poběhnou soudu (utekou). Výb.

Pobídití někoho k čemu. Kdož všetečně u soudu na člověka zachovalého žaluje, aneb řečí mrzkou jej okřikna, směl by

ho k bitvě pobídní, takový loupežník ze cti, buď vazbou trestán. Br.

Pobíhati koho. Neb se toho nijakž nenaděje, aby Čechové měli pobíhati (míjeti) krále, jehožto otec, děd i bratr nad nimi kraloval. Vel.

Pobíjeti smích kým. Budou šlechtnými pannami smích pobíjeti. Dal. Ježto své muže lacino váží, aneb jimi smích pobíjejí (žerty tropí). Výb.

Pobízeti v něco. Nechce-li pak jeden druhému splniti, hned vády hned pobízení ve rvačky a jiné neřády proti pánu Bohu začínáme. Vr. z M.

Pobleděti. Když v své kráse pobledějí. Výb.

Pobluzovati. Někdy i učení od pravého cíle pobluzují, takové duchem vrtkavostí a závratu jsouce ubiti, nemohou svých úmyslův obhajovati. Vel.

Pobojovati koho. Aby národ pobojoval a své moci podmanil. Vel.

Pobyti. Pobyl knížetem za deset měsícův. Vel.

Pocvičiti někoho něčím. Kterýmižkoli věcmi odpornými bude se Bohu líbiti jich pocvičiti a pozkusiti v tomto vezdejším životě. Koc.

Počísti koho. Přijavše peníze počtli nás všecky pořád. Hr. z P.

Počísti mezi kým. Žena ta byla mezi šťastnými počtena. Vel.

Počítí kým. Žena ta počala synem. Výb.

Pod. Ani se v Budíně dosti bezpečným býti domnívaje, pod způsobou myslivosti do Rakous se obrátil. Vel. Pozval ho tam pod způsobem a zástěrou dobrého přátelství. Pl. **Pod milostí.** Nic rozpustilého a oplzlého žádný pod milostí jeho (pod ztrátou milosti jeho) nesměl promluvití. Háj.

Pod příměřím. A maje s věvodou polským činiti, oukladně pod příměřím jat jest a očí zbaven. Kuth. — Pozván jsa **pod přátelstvím** na hody, tam oslepen. Vel. **Pod hrdlem.**

Do třetího dne všecky Němce pod hrdlem vypověděl. Vel.

Pod šíjí učinil ustanovení. Výb.

Podbiti pod se. Podbíme pod se ty bradaté kozly. Dal. Podbil pod se hrady (podmanil sobě). Výb.

Podjiti koho. Aby nás závist štěstí a prospěchů jejich nepodjala. Vel. Jako z patra se podjali. Dal.

Podjiti bojem. Češi je bojem podešli (podstoupili). Dal.

Podkasati sobě něco. Chvála buď bohu, žes toho na mne střeštělný světe nedovedl, aby mne sobě podkasal a nástrahami svými zmámil. Kom.

Podklesovati něco. Les, čím více se podklesuje, tím více roste. Koc.

Podnesti. Zbožný jest, koho hrdost nepodnese. Výb.

Podniknouti něčemu. Kdožby volením pohrdli, ti pro takový pych, hodně jakožto dobrovolným pokutám podniknou. Br.

Podobný něčemu. Bude podobný chrastině a vřesu (erica), kterýž necítí, když co přichází dobrého, ale bývá na vypráhlých místech na poušti v zemi slatinné (neourodné). Koc.

Podpláští. Vyňala z podpláští svazek metel. Háj.

Podstoupiti bojem. Chtěl ho podstoupiti bojem. Výb. S tím já chci sedati (zápasiti), kdož by mě směl podstoupiti. Výb. Nizádného tu nebylo, jenžto by jej chtěl podstoupiti sedáním. Výb. Vladislav kníže Mediolánské korouhvi podstoupiv, jej zamordoval. Kutb.

Podvoditi koho čím. Ten, kdo jiného lstivou řečí podvodí. Vel.

Pohrdnouti čím. Jakož mnozí tak jsou rozkošní a lahodní, že pro jednu nelibou krmičku celým obědem pohrdnouti smějí. Vel.

Pohřizovati koho v něco. Ti upadaje v žádosti mnohé a škodné, které pohřizují lidi v zahynutí. Kon.

Pohubovati koho. Proč můj lid pohubujete (hubíte)? Výb.

Pohýřiti v čem. Pakli kdo v čem pohýřil (pobloudil). Výb.

Pochodivati. Z toho se ukazuje, jak mnoho zlého obyčeje z těch ženských panování a rozkazování pochodivá. Pl.

Pochybiti o čem. Upadl v nemoc, tak že o svém dalším živohytí pochybil. Hr. z P.

Pochyčiti se. Když se komu lov pochyčí (zachce se mu lovu). Výb.

Pochýliti se komu. Až se mu celý svět pochýlil (naklonil). Výb.

- Pokládati.** Někteří ho pokládají býti bratrem Karlovým. Pl. Rovně za nic, jako psů sobě jich pokládají. Vr. z M.
- Poklepati se.** Po lůnu se poklepaly a svým mužům velmi vzlaly. Dal.
- Pokojiti něco.** Bylo za obyčej, aby to, což jest mezi nimi na odporu, pokojili a rovnali. Vel.
- Pokoušeti.** Tu na jiná místa děla přenesti pokoušeli. Sixt z O.
- Pokrývati se.** Navrátiv se z Židovstva, za pět let pořád se pokrýval. Pl.
- Polapiti se čeho.** Jedné se dsky veliké polapili. Výb.
- Položiti.** Za nic položil bohatství své. Vel. Když jest doufání v tělu svém položil. Hr. z J. Potom střelbou věže položivše a městské zdi pobořivše, podkopováním Turci přední díl města sobě opanovali. Sixt z O.
- Pomáhati komu z čeho.** Anobř místo nákladných hrobův, mají chudým z statkův a zbytkův pomáhati. Koc.
- Pomijeti něčeho.** Aníž mlčením máme pomijeti té znamenité rozšafnosti, kteréž včelíčka užívá u vybírání těch květů, na nichž se posazuje. Koc.
- Pominouti co mlčením.** Kterýž velmi to těžce nesa, mlčením to před svým otcem pominul. Háj.
- Pomniti čeho.** Oldřich pomněv bratra svého (zpomněv si na bratra). Dal.
- Pomoci čeho.** Všeho bych vám přerád pomohl. Výb. By jemu života pomohla. Výb.
- Pomstiti nad kým.** Proto bůh nad ní pomstil. Výb. Chtěje nad nimi takového výtržného skutku pomstiti. Vel. **Pomstiti se čeho nad kým.** Aby se křivdy své a lehkosti nad těmi soudci pomstili. Pl. Aby se nad Uhry škod svých pomstil. Vel. Čehož se vrchovatě Boleslav pomstil. Vel.
- Popnouti koho k čemu.** Tím jej k vysokomyslnosti popnuli (popudili). Vel. **Popnouti se čím.** Popnuv se pýchou z štěstí svého, jakž mu koli biskup hájil, chtěl vjíti do nejsvětějšího místa chrámu. Pl. Nemožné jest, aby se v srdci svém nepozdvihнул a nepopnul, aby poněkud nezpýchal. Vel.

- Popuditi se na koho.** Popudí-li se na ni za některou příčinou zuřivě, tu ona pěknou řečí ho kojí. Vel.
- Popůsobiti čeho.** S tím zemských věcí dobře a sličně popůsobil (zařídil). Výb.
- Porušiti koho něčím.** Potom císaře stříbrem porušiv, dožádal se toho, aby mu knížetství dal. Háj.
- Posázeti se na něčem.** Z květův, na nichž se posázejí, med a vosk jako vyssávají a vydojují. Koc.
- Posedati koho.** Toto zlé posedá a pokouší netoliko obecné a chatrné lidi, ale i velké pány. Vel.
- Poseděni.** I v přátelských poseděních o tom jizlivá rozmlouvání bývají. Vel.
- Poslouchati čeho.** Všickni nad potřebu mozku svého neb cizího posloucháme, všickni sobě nad příliš v tom lahodíme. Kom.
- Posluchem** (na slovo) vše bylo jemu hotovo. Výb.
- Poslušen čeho.** Byli jeho poslušni. Vel. A na druhou stranu jak jest veselý muž, když ženu sebe poslušen má. Vel.
- Pospotiti se.** Když sme se chvílku pospotili a pohřšili, přišel lazebník; pak na nás jedním kolenem naklekoval a se zapíral. Hr. z P.
- Postihati koho něčím.** Běžev s nimi dolův, postíhal je kamením a střelami. Háj.
- Postoupiti po čem.** Postup po naší víře (přestup k naší víře). Výb.
- Postrkati někým.** Útulnost (málomyslnost) neslavné a lenivé lidi doma drží, doufání pak chtivými ven postrká. Hr. z J.
- Postyskovati sobě s čím.** Obyčejně s přítomnými časy sobě postyskujeme a nové proměny žádáme, majíce za to, že lepší časy nastanou, ano (a ono) čím dále, tím hůře. Vel.
- Pošívati se proti komu.** Jedna její přítelkyně hrozně se proti svaté Hedvice pošívala (sápala). Výb.
- Potahovati koho.** Ale oni všudy po všem království sjezdy a schůze své mívajíce, obyvatelů k své straně potahovali, některé pohrůžkami strašili, jiné pěknými slovy namlouvali. Vel.

Potkati se s kým, s čím. Nesměl (neopovážil se) se s ním v poli potkati, aniž bitvy svěsti. Vel. S kterýmžto pohodlím u cizích nelze se vždycky potkati. Vel. **Potkati se polem, čelem.** Kdež se mají potkati polem, tu jsou házliví. V. z Bud. Rozuměje tomu, že jsou židé opovážliví, nechtěl se s nimi čelem potkati, ale sebrav svůj lid, odvedl jej zpátkem. Pl. **Potkati se s provazem.** Duryňk chtěje koláč (odměnu) od Neklana získati, potkal se s provazem. Vel.

Potknouti se v čem. Pak-li se kde v mých slovích potknú (podřeknu). Výb. **Potknouti se řečí.** Nebo když se některého času bratři v chrámě řečí potkli, zamordovali tu bratra svého (když se povadili). Pl.

Potracovati něčeho. Proto tím důstojenství svého nepotracuje. Vel. Tak velikého užitku skrz nedbanlivost naši potrácujeme. Vel.

Potrásati se na koho. Ta se na nás nejvíc potrásala a kamení házela. Hr. z P.

Potratiti naději o něčem. A toť jsou ti jeho získanci, že kteří naději o životu věčném potratí, liže tuto nevěru přijímají. V. z Bud.

Potuchnouti. Kdež spravedlnost potuchne (zajde, zanikne). Vel. **Potuziti se na koho.** Z toho poněkud jsem se na něj potužil (posupil), že by nám byl křivdu svým neumělým čtením působil. Hr. z P.

Potýkati se. Tak že jsou se tu hned potýkati a kopí lámati chtěli. Vr. z M. Kteréžto učení potýká se (přičí se) aneb s svědectvím písem aneb z nich vyvedenými důvody. Vel. Také-li o tom potýkání bylo v prvotní církvi mezi učiteli? Vel. **Pouštěti.** K jehožto poctivosti Turci velikou střelbu pouštěli. Vr. z M.

Povášniti koho. Cizí mi syny mé povášnili a pokazili. Kom. **Poviti.** Že dívka počnouc povije syna. Výb. Počneš dcerou a tu poviješ. Výb.

Povoliti sobě v čem. Nechť sobě v tom hostinci synové světa povolují, výskají, hejskají a páší co chtějí, až naposledy po-

topou hněvu božího přikvačeni budou. Kom. Na nic jiného nemyslí, nežli aby podle těla ve všem sobě povolili, ústa k stolu, zadek k ohni obraceli. Koc. — Že byste v nějakých neřádech sobě povolovali. Vel. *Povoliti něčemu*. Žádali, aby dotčenou kněžnu synu svému usnoubil, jichžto prosbám povoliv, syna svého za ní jest oddal. Kuth.

Poznamenati. Kteří něco málo, více pro budoucí paměť, nežli pro zvelebení národu poznamenali. Kuth.

Poznati. Mají slyšeti ty, které jsou pravdomluvné poznali. Vel.

Poznati se v čem. Nijakž sebe v tom, že zle činí, poznati nemůže. Vel.

Pozvati koho. Pozvali nás a s sebou za stůl posadili. Hr. z P. Byl pozván na dobrou vůli (na hody). Vel.

Požádati něčeho. Taková chvála jest jako prodej a vnada, kteráž zlého srdce, aby jí požádalo, ponouká. Vel.

Požívatí něčeho. Kterýžto, ačkoli byl mlad, však rozumu dospělého požívaje, své věci moudře působil. Kuth.

Přáti něčeho. Jakož jsi oznámil, že jsi nákup učinil, žádaje, atby páni trhu a živnosti v tomto městě tobě přáli. Br.

Praviti. Často takového nejhoršího zprávece býti pravil. Vel. Pakli těch těžkých ostnův nečije, ze všech nejbídnějším bych jej pravila a soudila. Kon.

Prázdeň. K němu v prázdni i v neprázdni (in otio et negotio) často vzdychají. Výb.

Prázden něčeho. Takoví za padesáte let města *prázdni* budou. Br. Buď prázden mých knih (nečti je). Výb. Aby všech zemí jeho *prázden* byl (je opustil). Vel. Kdož vojsko shromáždíš, pečuj o to, jak by ho zase prázden býti mohl. Vel.

Prázdniti. On říkával, žeby svatěji bylo prázdniti, než mrzutě (nemravně) kratochviliti. Kon.

Předčiti koho. Jsou lidé, kteřížto v moudrosti mnohým učencům nic napřed nedají, alebrž v těch ctnostech daleko je předčí. Vel. *Předčiti před kým*. Kde každý právem živ jest a jeden před druhým v ničemž nepředčí. Vel. Dobře

zvedená nevěsta před bohatou daleko má předčítí. Vel. **Předčítí nad kým.** Takoví, ježto by moudrosti nad jiné předčítí. Vel. Ten žid v svém zboží doufání máje, počal ještě více před jinými předčítí. Hr. z J.

Předěsiti se čeho. Lekne se toho a předěsí. Vel.

Předchvátiti komu něco. Ta pole se nyní domnívají obdržeti a jiným předchvátiti. Vel. — Předchvácen jsa smrtí, což umínil, dokonati nemohl. Vel.

Předkládati čemu něco. Aby poctivost všem věcem předkládali. Kon. (anteponere).

Předkoupiti koho v něčem. Vypravil se proti M., který ho v biskupství předkoupil, chtěje se toho nad ním vymstiti. Pl.

Překaziti něčemu. Takovému předsevzetí chtěje překaziti, táhl proti němu s velikou silou lidu válečného. Pl. Pakli mu chceš překaziti. Vel. Smrt mu v tom překazila. Vel.

Překotiti koho. Kteréž on myslil osočiti (svrhnouti) a překotiti. Vel.

Přelstovati koho. Synu můj, chudého na almužně nepřelstuj. Ct. z C.

Přemáhati čím koho. Řekové uměním daleko nás přemáhali.

Přemáhati koho v čem. Znamenaje, že kacíři v boji daleko přemáhají (převahu mají), vypravil do říše legáta. Vel.

Přemítati něco, o čem. Všecko učení chytře převrací, zmítá, přemítá. Vel. — Myslí jsem přemítal ve tvých skutcích. Výb. Dotud v mysli o něm přemítá. Výb. Chutno (příjemno) jest o tom přemítati. Výb.

Přemoci bojem. Byl bojem přemožen. Vel. **Přemoci svědky.** Kdyby někdo svědky křivými přemožen byl k bezživotí. Výb.

Přestati. O všecko se srovnali a snesli, a dále se nesnadniti a jedni proti druhým čeliti a bouřiti přestali. Vel.

Přestati čeho. Aniž toho, jsa potrestán od obce, přestati chtěl. Vel. Přestaň (zanech) žalosti a pláče svého. Ct. z C. Tak svého díla přestali. Dal. **Přestati od čeho.** Když ta věc v mysli jeho velmi hluboce vžela, přestal od svého žalostivého nařikání. Koc. **Přestati na čem.** Když jsme víno vypili,

přestali jsme na vodě, neboť dobrá a dosti čerstvá byla. Hr. z P. Potom umínil s ochotnou myslí na jeho dobře líbeznou vůli dokonce přestati. Koc. Na takových soudu já nepřestávaje, nýbrž je za nic pokládaje, jsem té k Vám naděje, že si práci tu oblíbíte a ji před utrhači ochraňovati budete. V. z Bud. Aby každý na svém stavu a obchodu přestávaje, povinnosti člověka a pojití (rodu) svého dosti činil. Kon.

Přesuzovati koho. Které před domy sedajíce, všechny vsudy přesuzují, tak že ani ptáček, jakž říkáme, tudy proletěti nemůže, aby mu pérka nevyškubaly. Vel.

Přesvědčiti koho v čem. Pak-li by kdo v tom byl přesvědčen (přemožen). Vel.

Přetráviti koho. Že druh druhu chce přetráviti (v jídle převýšiti). Vel.

Přetřítiti se. Až by se pokuty jeho nad bezbožnými přetřítily (vykonaly). Pl.

Převyšovati koho něčím. Rovně jako bratr náboženství pohanskému průchod dával, ale tyranstvím a dravostí bratra daleko převyšoval. Pl.

Přibezděčiti někoho k čemu. Že by je byl násilím k obětováui přibezděčil (přinutil). Výb.

Přibrati se kam. Přibrala se do Prahy (přišla). Výb.

Přičiníti. Přičinili všecku svou radost a pomoc. Výb. Zda-li by aspoň lid, hry ty vidouce, k spravedlnosti pilnost přičinili. Kon. Přičinili pilnost k vyhledávání pravdy. Kon. **Přičiněti se o něco.** Dábel had starý pronesl tuto svou proti semeni ženy jedovatost, o jehož vyhlazení tak se pilně přičiněl. Kom.

Přihlédati k čemu. To o něm také nalezám, že, ač byl velmi váhavý ale spravedlivý; neb sám osobně ke všemu přihlédal. Kutb.

Přihoditi se. Přihodil jsem se jednou k tomu. Výb. Nebo člověka rozličné vášně a žádosti proměňují; jenžto tudy nad poddanými bez práv ukrutnost přihoditi by se mohla. Br.

Přijednati co čemu. Mnohá knížata království Českému přijednal (připojil) se všemi vesnicemi i poplužími. Vel.

Přijiti. Nebo příčinou nesrovnání a škorpení (hašteření) biskupův země na veliké spuštění přišla. Pl.

Přijiti (přijdu). A Hedvika ovšem, i k letům přišedši, milovala kníže Viléma. Vel. Jiní poznamenali, že tito dva bratři v dětinském věku zemřeli a k letům svým rozumným nepřišli. Vel. V takovou pak chudobu a nemožnost přišli. Vel. Přišla knížeti dětinná vnada (obyčej). Dal.

Přijiti (přijmu). Sobě za dvorstvo (slušnost) přijali, z čehož lotrům za zlé měli. Dal. Nechceme jej biskupem přijiti. Dal. Aby jej do domů svých za hostě přijali. Koc. Když jej k sobě do hospody (jako hosta) přijala, že jí násilí učinil. Vel.

Přikazovati se komu. Tu jeden po druhém odstupovali od něho a přikazovali se k jinému. Pl. Svatému Petru se přikázali. Výb. V službu se jemu přikázal (oddal). Výb.

Přikořeniti čím. Hladem jsme našemu žaludku vždy přikořenili. Vr. z M.

Přikračovati k někomu. K tomu se jako k zločinci, přísným trestáním na hrdle přikračovalo. Vel. Ten utrač, hánce převrhlec (apostata) a lhář tak nestydatě k vám přikračoval, až směl i mluvit, že nic horšího není nad ženu. Vel. Tehdy se k nim přísným trestáním přikračovalo. Vel.

Přikrásti se. Tak hladoviti lotři jsou, že smějí a směli nám, když jsme chleb jedli, po zadu za námi se přikrásti. Hr. z P.

Přikváčiti koho. Někdy se kupci před nimi zahražují, jakoby hned od nich přikváčení býti mohli. Hr. z P.

Příležitosti čemu. Kteréž příležitosti městu lichu. Výb. V ty strany, ježto Moravě příležitosti. Výb. **Příležitosti k čemu.** Což nejvíce k podstatě výmluvnosti příležitosti, má za nic položeno býti. Hr. z J.

Přilísati se ke komu. K děťátku se přilísal, a jablko mu ukazuje k sobě přivábil. Hr. z P.

Přiložiti k čemu pilnost. Jakoby zvláštní pilnost stvořitel přiložil k těmto věcem. Výb. **Přiložiti vinu k někomu.** Sud neb popravce přiloží k někomu vinu. Výb. **Přiložiti srdce čemu.** Jimžto neroďte srdce přiložiti. Dal.

Přiměšovati něco něčemu. Pověst obecná pravdě přiměšuje lži; málem pravdy mnoho se lži omaštuje. Hr. z J. Aby k nim nic přiměšováno nebylo. Vel. **Přiměšovati se komu.** Aby jedna žena též jednoho přidržela se muže a jinému se nikterak nepřiměšovala. Háj.

Přimísiti. Ku pravdě křivdy přimísil. Výb.

Přineste co přineste. Máme jim, přineste co přineste, věřiti. Vel.

Připadnouti na koho. Jinak, kdyby nenadále na ně připadli, aby se nelekli a nezděsili a na myslech zmámeni nebyli. Koc.

Připíliti čeho. Ty pak připil těch věcí, které bohu náleží. Kon.

Připodobňovati koho k něčemu. Ctnost sama spojuje a připodobňuje nás k věčným dobrým věcem. Br. Protož by k nej-
tupějším a k nejurvalejším bláznům připodobnění býti mohli. Vel.

Připochlebiti se ke komu. Jsa k Antiochu vypraven a poslán, připochlebil se k králi a k dvořanům jeho. Pl. Tu všechněm se připochlebiti umí (přilíchtiti). Vel.

Připomínati čeho zlým. Aby ničím zlým toho nepřipomínali. Vel.

Připrávěti se. Jala se k smrti připravěti. Dal.

Přisahati na něco, za něco. Nemá býti konšelem, kdož lidem na peníze přísahá, jsa vinen, a tak za vraždu přísahá, jsa vinen. Br.

Přisahati se. Velice se přísahá, že Koran nesmyslil. V. z Bud.

Přisloužiti se komu. Chtěl se kněžně přisloužiti (službu prokázati). Dal.

Přispěti na koho. K tomu přispěla na tě uprostřed zlých věcí nemoc. Hr. z J.

Přistati k čemu. Až k samému břehu přistati nelze. Hr. z P.
Přistyskovati sobě s čím. Že by jedenkaždý sobě s svým přistyskoval obchodem. Kon.

- Přistívati se na koho.** Ti pak, takoví vypadlci nejvíce se přistívali kněžím samaritánským na židy (sočili). Pl.
- Příti čeho** (pru n. přím). Že jest to cos velikého nepřím. Hr. z J. Vinil ji ze třidceti kop, ale ona toho přela. Br.
- Přitovařisiti.** Přitovařišme jej k sobě. Výb.
- Přiučastňovati se někomu.** Voda na křtu jest znamení, jímž se nám přiučastňuje a přivlastňuje boží milost. Koc. Potom musíme se Kristu přiučastňovati následováním a života jeho na se bráním. Kom. Hle, dojtí to musilo i na toho, kterýž se k hříšnému pokolení, těla i krve na se vzetím, přiučastnil toliko. Kom.
- Přiuskoupiti sobě.** Kdybych sobě byl přiuskoupil. Vel.
- Přivésti koho k čemu.** A tak ty lidi sprosté a divoké přivedl k životu pitomějšimu (krotjšimu) a vlidnějšimu. Vel.
- Přivětšiti čemu.** Platím a daním dvojnásobně přivětšili. Vel.
- Přivozovati co.** S obojí strany se přivozují důvodové. Vel.
- Přivykati.** Nám pak rozkošným a takovým noclehům nezvyklým lidem těžko bylo přivykati. Vr. z M.
- Přizříditi co.** K tomu velikému soudu přizřídila tehdáž po městech jiné dvoje právo. Pl.
- Procítiti.** Protož procíte, kdož jste usnuli, čas jest. Hr. z J.
- Prodaremkovati něco.** Jimž jsme my také mnoho peněz dali a prodaremkovali (darenně utratili). Vr. z M.
- Prodlíti čeho.** Prodlí-li bůh (prodlouží-li) tvého zdraví. Výb.
- Prokázati se.** Kdyby se prokázalo a dovedlo na soudci, že jest něco přijal, by trojnásob toho propadl. Vel.
- Prokazovati.** To ve všem tomto spisu prokazují, že Turci nejsou získáni věrou ale nevěrou. V. z Bud.
- Prolakoměti něco.** Alebrž i svědomí i duše prolakoměti (pro lakomství ztratiti) se neostýchají. Vel.
- Promlouwati o čem.** Bude mu užitečné, pro lepší sebe utvrzení, aby o to i s jinými promlouval. Vel.
- Pronesti.** Při tom pronešeno i to (přišlo na jevo). Vel. Opatrnost jeho v tom se pronešla (ukázala). Vel.

- Pronosití něco.** Nemá pronosití tajemství té pře straně druhé (vyzraditi). Výb.
- Propraviti sobě co.** Ale císař brannou rukou cestu sobě propravil. Vel.
- Propůjčovati komu něčeho.** Aby jim tak veliké svobody a zvěle nepropůjčovali. Vel. Jsa mezi lidmi, tedy jí dobrého slova v pravdě propůjčí (dobře o ní mluví). Vel.
- Propustiti na výminky.** Potom na jisté výminky pro puštěn nedlouho živ byl. Vel.
- Propýchatí co** (pýchou ztratiti). Kdyžby prohrál aneb jinak pro svou hrdost propýchal. Výb. Prvé, než bychom statek, tělo i duši hanebně propýchali. Vel.
- Prositi.** Tu oni velikými a ustavičnými prosbami plačivě prosili. Háj. **Prositi za něco.** Poprosiv pána Boha za pomoc, udeřil směle na nepřátely. Pl. **Prositi koho** (povolati). Mámt býti zejtra na roce, prošeno mne i mého otce. Výb.
- Prospěti.** Kterážto panna tak jest nad povahu věku svého prospěla. Hr. z P. Nemůž-li dobrotá prospěti na nich, tedy ukaž právo. Výb.
- Proskočiti.** A když omylná pověst proskočila, že by král skonal, vypravili se tito obá k chrámu v bíledni. Pl.
- Prosvítiti koho.** Mnoho slepých prosvítila (zrak jim navrátila). Dal.
- Protahovati co.** Nic není, co by život více protahovalo, jako varování se od zbytečných pokrmův; aniž jest, co by více ukracovalo, jako jídla jídlu přidávati. Kon.
- Provozovati něco.** Dostatečnými svědky nepravost jeho provozuje (dokazuje). Vel.
- Psáti v něco.** Tak v kroniku nic básnivého, nic nepravého psáti se nemá. Kuth.
- Půjčiti komu něčeho.** Kdož jistého místa průchodu někomu půjčil, může i mnohým tím místem průchodu půjčiti. Br.
- Působiti.** Jiní neplodnými (planými, marnými) úřady neplodnou působí službu. Kon.

Pustiti hlas o čem. Pustivše o něm hlas, že by byl k manželství nezpůsobilý, ze země jej vyhnala. Vel. Zřejmá věc byla, která síla jeho ne tak ku podivení veliká jest, jakž o ní prvé hlas puštěn byl. Sixt z O. V jedno se hromáždívše rozbroj učinili, aby pro takovou věc o něm nechvalitebný hlas puštěn nebyl. Sixt. z O.

Pýchati čím. Která jest otcovskými vítězstvími pýchala. Hr. z J.

R.

Raditi čemu. Panenství radím, ku pokoře nutím. Výb.

Radovati se čemu. Čechové běželi na hrad, zdraví vévody svého se radující. Háj. Jimž se byl v srdci radoval. Výb.

Radovati se z čeho. Pravil, že jest velmi jeho příští vděčen a z toho že se raduje. Háj.

Rotiti se. Týmž způsobem nepřátelé mohou se rotiti, sbíhati, s vyhrůžkami velikým šustem a hřmotem pronešenými. Koc. I hned se všickni rotili a bouřili. Vel.

Rozdávati něco. Rozdával ouřady, jakž a komuž se mu dobře vidělo a zdálo. Pl.

Rozdělití po čem. Po zástupích své vojsko byl rozdělil. Výb.

Rozdouti se čím. Protož takovou pýchou a zpourou se rozdul, že jinými vzhrzel. Výb.

Rozhojnití co. Rad svých k sobě povolav, na nich dotázku učinil, čím nejvíce a nejsnáze země ta dala by se zbožími rozhojnití. Háj. Ti od něho znamenitými dary jsou obdařeni a v věcech jak duchovních tak tělesných velice rozhojnění. Koc.

Rozhojňovati se. Tu se statek den ode dne a hodinu od hodiny rozhojňuje, tak že někteří v malých letech velikých statkův nabývají. Vel. Blahoslavený, který nalezl moudrost a který se rozhojňuje opatrností. Kon.

Rozjisti se. Potřebí jest, přetrhnouti to zlé, prvé než by se dále rozjedlo a rozmohlo. Vel.

Rozlosovatí se. Pod tím stromem jsme se rozlosovali a zasedili (různo se posadili). Hr. z P.

Rozmoci se. Rozmohl se proti otci (nabyl moci). Výb.

Roznemoci se. Roznemohla se těžkou nemocí. Výb.

Roznítiti se. Roznítí se v žádosti, milovati Boha. Výb.

Rozpáciti se. Tu se jich množství rozpáčilo (rozmyslilo a odtrhlo). Výb.

Rozpakovati koho v čem. A co vás v tom rozpakuje (sem a tam mysl vaši vede)? Vel. **Rozpakovati od čeho.** Protož takové věci vás nic od toho stavu rozpakovati nemají (odrazovati). Vel. **Rozpakovati se.** Aniž se tím rozpakuj (tím se nedej másti), že to z obyčeje vyšlo. Vel.

Rozsiliti se. Rozsilili se nepřátelé a jich čísla (počtu) přibývalo. Výb.

Rozsmíšiti koho. Tak i Hájek chtěl čtenáře o věcech pomínutých vyučiti a zpraviti a časem i rozsmíšiti, aby sobě nestýskal. Vel.

Rozsuzovati něco. Soudce rozsuzuje to, což jest na omylu a na odporu. Vel.

Rozuměti co (vyrozumívati). Skrze to moudří rozuměli jsou příští knížete svého. Výb.

Rozvaditi koho. Jest nelze jich rozvaditi (přetrhnouti jich vádu). Výb.

Rozvínati co. Tak musí každý napřed věc oznámiti a teprv po částkách rozvínati. Kom.

Rozvožovati něco. On také způsobil a zjednal, že všech kucepctví, co jich z Benátek i odjinud šlo, první sklad v Praze byl a odtud teprv do jiných zemí koupě rozvožovány. Kuth.

Rozvrátiti co. Druhou ranou jemu hlavu i s přílbicí na dvě rozvrátil.

S.

Saditi koho. Vrchnosti náleží takové soudce nařizovati a saditi (usazovati). Vel. **Saditi v základ.** Svou korunu sadil v základ (dal v šanc). Vel.

Sahati čeho. Ustalý (unavený) rád pití sahá. Výb.

Sběhnouti se. Snadno by se sběhnouti mohly nesnáze. Vel. Tu se rozličné různice sbíhaly. Vel.

Sbíratí se proti komu. A často se proti nim sbírají a odění berou. Kon.

Sčekati čeho. Nesčekav veliké síly, ani také do Miloty kterého vtipu zlého maje (podezření), bojovati umyslí. Výb.

Sčítati něco na koho. Že by více zlého v světě nastrojiti měly, toť se na ně neprávě sčítá. Vel. Na koho by se příčina boje sečtla, by byl Paris doma zůstal? Vel.

Sedati s kým. V rovném odění chtěl by s ním sedati (potýkati se). Výb.

Sejiti kým, čím. Mnouť jest to nikdá nesešlo (nestalo se). Vel. Již sám vidíš, že tvým neštěstím sešlo. Vel.

Sepřítí se s kým. S kterou stranou se jednou sepřeli (v rozepři přišli), takoví na pouhém zdání nepřestanou. Vel.

Sháněti se za čím. Jeden tak se dlouho za jedním kanzíkem sháněl, že jako oslepený zapálenou žádostí, po něm vždy na horu leza, hleděl. Hr. z P.

Shoditi s lopaty. Kdo koho s lopaty shoditi může, ten to činí. V. z Bud.

Shromážditi se v co. Tu se v jisté místo k tomu dožádané shromáždí a v pty se bijí a tvář ukálejí. Hr. z P.

Scházeti. Nikdy dolův nescházel, a nercili komu jinému, ale ani své vlastní máteři se neukazuje. Hr. z P.

Schoditi se čeho. Neb kdo v příhody nechodí, ten se zlé příhody schodí (jí ujde). Dal.

Schrániti se. Také čeládka jich, kdeby se schrániti mohla, dům obyčejně staví. Vr. z M.

- Siliti se.** Jiní se viklají, kácejí, hynou; on zmužile stojí a sílí se. Kom. **Silný.** Byl silný životem i myslí. Výb.
- Sjeti se vojensky.** Pak se Vladislav s Uherským králem vojensky sjel. Kúth.
- Slibiti za něco.** Jest-li že dvě dlužníci slíbí kterému věřiteli za kteraký dluh společně neb nerozdílnou rukou. Br.
- Slitovati se komu čeho.** Jednomu se přece té ukrutné nepravosti slitovalo. Vel. **Slitovati se komu nad něčím.** Kterémuž se nad tak velikým soužením toho lidu slitovalo. Koc.
- Slouti čím.** Velikát to hanba, to neuměti, čím slouti oblihuje. Kon.
- Sloužiti.** Ten službou v dvoře sloužil. Dal. **Sloužiti z chleba.** Každý den z chleba sloužil. Dal. **Sloužiti na milosti.** Pak-li jest na milosti sloužila; na tom dosti měj, což jí dáno. Br.
- Sloužiti k oku.** Pánu svému slouží k oku (jen na oko). Výb.
- Smisiti co s něčím.** Nápoj mu s jedem smísila, z čehož on se bez šetření napil. Vel.
- Smíti** (opováziti se). Smolnikův, koní dobyli, však dívek bojem utkati nesměli. Dal.
- Snášeti něco.** Ježto by to jináč cizí nesnadně pro ožahavost (ošklivost) a těžce pro nevlastnost snášeti chtěl a mohl. Vel.
- Snášeti čeho.** Tak že, kdyby chtěl takového břemena snášeti, moci nebude; ale všim všudy o zem mrště, mezi povaleče a nuzníky, na koráb se, jakž říkáme, dostane. Vel.
- Snášeti se.** Nýbrž u mne tak se snáší (ale mně se zdá). Vel.
- Snášeti se na čem.** Jakož se v pravdě všickni na tom snášejí, že přeslice a vřetenost jest nejpěknější okrasa ženská. Vel.
- Snažiti se na co, na koho.** Nejvíce se na to snažil. Výb. Tedy snažme se na ně a zbíme je všecky. Háj.
- Snažovati.** Opovázivši se života svého k milosrdenství jej nakloniti snažovala. Hr. z P. **Snažovati se.** Jest-li že nesnažují se následovati jich. Vel. — Také k zproštění jich snažni byli. Výb.
- Sněsti něco.** Nemohouce úprku (outoku) Čechův sněsti, jiní zmordováni jsou, jiní po hlavě s té skály padající zahy-

nuli. Vel. *Snesti se o něco.* Tak že jsou toho, oč se snesli, nemohli vykonati. Hr. z P. Snesl se přátelský s pány o všecko (smířil se). Vel.

Sníti se s kým. S manželkou jsi se snal, ale s pokojem rozvedl. Hr. z J.

Snoubiti koho. Snoubiti jej nesměla (zasnoubiti se jemu). Dal.

A pro krásu snoubili ji mnozí muži (ucházeli se o ni). Výb.

Soužiti koho. Všem takměř věc jest protimyslná, nezbedným právem a řádem jako uzdou býti souženu. Br.

Spáliti ohněm. Ty hned aneb ohněm spálili, aneb v třeskutou (krutou) zimu nahých svázaných na ledě nechávali. Vel.

Spáti na obou uších. Teď na obou uších spěte bezpečně. Háj.

Spáti na obě uši. Který neobávaje se žádného nebezpečení a na obě uši bezpečně spě svou nedbanlivostí dům svůj k vybrání příhodný učinil. Koc.

Spílati komu co. Protož jim často kacíře spílali, učení jich potupující. Vel.

Spíletí kým. I počaly jim spíletí (žerty tropiti). Dal. Jenž bohem pospílí, bůh odpílí takem. Výb.

Spisovati co. Což mohou, na potupu a lehkost národu svého, vymyšlující, spisují. Kuth.

Spokojiti koho s kým. Že ho s císařem spokojí (smíří) a smluví. Vel.

Spolčiti se s někým. Tuhým a nerozvížitelným svazkem s ním se spolčil. Koc.

Spoléhati na něco. Tou jedinou příčinou bez strachu zůstávají, že na božské řízení spoléhají. Koc. Odkud zavírá, že křesťané na žádné zjevení ani vidění spoléhati nemají. V. z Bud. Poněvadž na štěstí spoléhati, nebylo velmi bezpečné, za dobré se bratřím vidělo, taková bohatství na místa bezpečná přenesti. Pl. Aby na lidi nespoléhal, ale v samém bohu a jeho mocné ochraně nadějí svou odpočívali. Pl. Ne vždycky na dobré zdání jiného spolehal. Vel.

Spolehnouti na něco. Aneb kdyby všel do domu a spolehna rukou svou na stěnu, uštkl by ho had. Koc.

Spořiti se. Viz, kterak se tvé zboží spoří (množí). Výb.

Sprchnouti. Květ, který má brzo sprchnouti, anobrž ustavičně prší. Hr. z J.

Spřizniti se s kým. Bezpečněji a poctivěji jest s poctivými lidmi se spřizniti, nežli s těmi, kteří u lidí dobrého slova nemají. Vel.

Sřici se. Mníce, by se země sřekla (shlukla). Výb.

Sročití koho (předvolati). Židy a Samaritány před vlastní osobu sročil a tu při sám slyšel; vladaře pak, který v tom straně vinné nakládal, z země vypověděl. Pl. Obě strany k sobě do domu sročil. Vel.

Sstoupiti čeho někomu. Nesluší bratra tupiti a biskupstva jinému sstúpiti. Dal.

Sstrčiti co. Kterážto věc hrdlo mu sstrčila (života jej zba-
vila). Vel.

Starati koho o něco. Nechtěl obce o to starati (starost působiti.) Vel. **Starati se kým.** Neb se vámi starají. Výb.

Státi za někoho. Také nemá žádný konšel v radě zjevně za přítele svého státi; jestliže pak toho učinil, tehdá mají jemu z soudů těch příkázati vystoupiti. Br. **Státi po kom.** Kterížby po něm stáli a jemu nakládali. Vel. (Viz nakládati.)

Státi se. Chceš, aby se vše stalo k tvé vůli. Výb.

Staviti co. Když loupeží svých vojáků staviti nemohl, větší díl jich ztratil a sotva sám osmý domů se navrátil. Vel.

Stavovati co. Pročež by měli takové outraty stavovati. Vel. Jakožto duha bouří stavuje. Výb.

Stěžovati sobě do koho. Mívají častokráte i ženy mnoho, což by sobě do mužův stěžovati mohly. Vel.

Stirati se s kým. Vojsko naše směle k bitvě pobíditi poručil; a tak jsou se statečně a zmužile s svými nepřátely bili a stírali. Sixt z O. Jaký jich s samými sebou nepokoj a jich vášní boj a stírání. Hr. z J.

Stisknouti koho. Mnohé krása na cestě ctnosti zadržela a na odpornou stranu stiskla. Hr. z J.

Stoliti. A ti všickni u dvora královského stolili. Kuth.

Straniti (stranným býti). Ale když Uhři straniti a jiného krále míti chtěli, vrátil se do Čech. Vel.

Strápati něco. Na den velikého svátku krvavou šarvátku střápal (stropil). Pl. Z toho střápal smích blázen královský, který před stolem laškoval a žerty svými hosti obveseloval a smíšil. Pl.

Strašiti se čeho. Musíme se jich všech strašiti a báti. Vel.

Stravovati. Kdež ale žena větší díl dne v kvasích stravuje. Vel.

Strhnouti se čeho. Kdež pak kníže práva se strhne (právo opovrhne). Vel. Chtěli se strhnouti zprávy boží. Vel.

Strhovati se čeho. Přihází se to za časté, zvlášt když se boží rady strhují a na své opatrnosti příliš mnoho zakládají. Vel.

Střici čeho. Budeš-li mé rady střici (zachovávatí). Výb.

Střileti sebou. Byl tu konečně had, a vinul se a střílel sebou a jedem svým prskal. Kom.

Strojiti se. Když uzřeli, že nic v rukou od zbraní nemáme, aniž se brániti strojíme. Hr. z P.

Strýcové = krevní přátelé po meči. Vel.

Styděti se čím. Kdo se mnou styděti bude, budu se jím styděti. Výb. Kdož se Ježíšem styděli, bude se jimi styděti.

Výb. K vám se nevěrou nestydíme. Dal. Ctné se tou válkou styděly. Dal. Nestyd se během (outěkem). Dal.

Styděti se za něco. Neb se toho času urození lidé za orbu nestyděli. Vel. Kterí se za řeč stydí, k slibům jsou zpozdilí. Hr. z J.

Sušiti se něčím. Ta tesklivá péče, kterouž se mnozí lidé zbytečně trápi a suší. Koc.

Svdřiti se. Aby se spolu nesvářili (svárů, hádek neměli). Výb. Co se sváříš se mnou? Výb.

Svatbiti se. Mají se střici, aby časův k modlitbám ustanovených se nesvatbili (v manželství nevstupovali). Výb.

Svěděti (svrběti). Ruce se nám také zpukaly a velice nás svěděly. Hr. z P.

Sveličeti se. I počal se sveličeti (stávati se velikým). Výb.

Svésti se. Dali se slouditi a svěsti penězům velikých pánův. Vel.

Svézti se na kom. Jan jeho synovec na něm se svezl (pomstil). Dal.

Svoliti k něčemu. On však na krátce k tomu svoliti nechtěl.
Vr. z M.

Sžádati se čeho. V oné spále (palčivém horku) sžádal se pítí. Výb.

Sželiti sobě. Petr to uslyšev, na srdci sobě sželil i zaplakal želeje jich žalostivého rozloučení. Výb.

Š.

Šerediti něco. Vlastnost krve je, aby ona, čehož se koli dotkne, mnohem více to šeredila a zprzňovala. Koc.

Škoditi sobě něčím. Pravdivěji by se říci mohlo, že sami sobě přílišnou vlídností, přízní a dobrotou škodí Čechové. Vel.

Škodovati něco na čem. Aníž na tom co škoduje, když, co k němu nepřináleží, to mjíj. Kom.

Šlechtiti se. Teď jedna přes druhou se strojí a šlechtí (zdobí). Vel.

Štípiti (vzdělati, zasaditi). Povinni jsou právě učení v zemích svých štípiti. Vel. Doubravka vdala se za Mečislava a v Polsťě víru křesfanskou štípila. Vel. — Doupata svá v skalí lámali, jiní zahrady štípili a rolí vzdělávali, jak kterého místa přiležitost byla. Hr. z P.

T.

Tajiti se. Který tajným věcem svým tajiti se nedopouští. Koc. — Dvě, tři léta tajen jest (skryt). Výb.

Tápati v něčem. Podlé předešlé navyklosti své v žrádle a pítí tápaje a den s nocí spaním spojuje, nechvalitebný život vedl. Vel. Nebezpečenství a nezpůsoby, v kterýchž zprávcí a soudci tápají. Kon. Proto duše v žalostech tápá. Výb.

Tázati o něčem. Tažte snažně o dítěti. Výb.

Těšiti se komu, čemu. Protož ty bohu se těš. Kom. Ale nedlouho se štěstí manžela svého a svému těšila. Vel.

Těžek býti nad něčím. Nad tím byl velmi těžek a měl jim za zlé, že o své újmě, bez povolení jeho, pozdvižení v zemi učinili, a nevznesli toho prvé na něho, jestliže jim v čem křivi byli. Pl.

Tisknouti na něco. Porozuměla, že na to tiskne (že tomu chce). Výb.

Tkáti se. Kázal chodcům (strážcům hranic) les zaroubiti i dal se jim po lese tkáti (toulati se). Dal.

Tlampati. Ledacos, ledakams tlampají a mluví. Vel.

Tlouci se. Jakožto žebrák tluka se (protloukaje se) almužny žádá po lidech. Ct. z C.

Točiti se něčím. Učením rozličným nedejte se točiti. Vel.

Toužiti komu čeho. A jemu takového hanebného skutku slzavě toužil a žaloval. Vel. **Toužiti na něco.** Na svůj rod počal toužiti. Dal. **Toužiti nad něčím.** Tu všickni nad tak ukrutným divadlem toužili. Sixt z O.

Trápiti se z čeho. Jiní z ztracení statku, z tápání (utopení, troskotání lodí), z zřícení se trápí. Kon.

Trestati někoho z něčeho. Dokud kázal na pány a jiné lidi světské, z hříchův je trestaje, dotud ho všickni chválili. Kutb.

Třeštiti. Neboť štěstí, když nejvíc chřestí, tehdáž třeští a láme se. Kom. Toho času počalo již naše štěstí třeštiti. Vr. z M.

Tříti na koho. Čechové dostihše zadních houfův, silně na ně tříti počali. Vel. **Tříti nouzi.** Odkudž pošlo, že ti neboží velkou nouzi tříti musili. Pl.

Trmácti kým. I prosil otce, aby vojskem daromně netrmácel, poněvadž jeho pomoci nepotřebuje. Vel.

Trpěti s někým z něčeho. Nemá býti konšelem žádný, než měštnín, ten klerý ze všeho zboží svého s městem trpí (dobré i zlé snáší). Br. **Trpěti komu něco.** Bude-li se to takovým mladým vylízkům (mladíkům) trpěti. Vr. z M.

Troubiti svou. Jedenkaždý dělá co se mu líbí a troubí svou, jakž mu se nejlépe vidí. Vel.

Trvati. Trvalo to kruté potýkání dnem i nocí pět dní pořád. Vel.

Tužiti se (zmužile se stavěti). Jiní vidouce, jak se Petr tuží a Pána tím z zlého o sobě domněni vyvodí, slibují též. Kom.

Tvrditi koho. Poručníky sirotkům dávali a tvrdili (potvrzovali). Vel.

Týti. Neb zámořskými víny a s velikými náklady přivezenými pokrmy tyjí (tuční). Kon. Závistivý z zloby tyje. Výb.

U.

Ucloumati se. Když se jeden ucloumá (unaví) hned na jiného, až se tak všickni utýrají, přisedávají ti o závod jezdící mládenci. Vr. z M.

Učiniti co. Učinil to o své újmě a z moci ouřadu svého. Vel.

Učiniti co k žádosti někoho. Pokoj mezi Přemyslem a králem Uherským učiněn k žádosti a prosbě Uhrově. Kuth. Ku panské prosbě to učinili. Výb. Že s nimi učiní rozvod (rozvede, rozloučí se s nimi). Výb. **Učiniti dosti něčemu.** Anižby jeden člověk, jakkoli vtipný a pracovitý, tomu by dosti učiniti mohl. Koc. **Učiniti poctivost.** Který učiniv poctivost a přivítání, do veliké síně nás uvedl. Vr. z M. **Učiniti koho jízdná.** Žádal, aby ho učinil jízdná (dal mu koně). Výb. **Učiniti z koho něco.** Jest-li žena útratná, nádherná a skvostná, tedy z muže učiní dlužníka, nuzníka, lháře a před právem pokrývače. Vel. **Učiniti odboj čemu.** Příčinu toho praví býti, že by [páni Šlikové odboj práva (zprotivení se) učiniti měli. Kuth.

Udělati zálohy na koho. Bratří jeho, i prvé nevražice naň, sebrali něco lidu a udělavše naň zálohy, chtěli ho zamordovati. Pl. Oni sšedše dolů s hradu na Čechy udělali zálohy. Háj.

Uhlaviti koho. Třetího mečem uhlavil (stal jemu hlavu). Výb.
Uhoditi o co. Že milostivě a laskavě slyšání budou důvodově jejich, toliko když se o to přičiní, aby s obecným sněmem o náboženství a víru uhodili (se shodli). Vel. Již s císařem o pokoj uhozeno. Vel.

Uhoniti sobě něco. Kdež od rány, kterouž při dobývání města sobě uhonil, jest umřel. Sixt. z O.

Uhozovati kam. Po kterých kráčejíce, uhozují na zelená luka (přicházejí). Kon.

Ucházeti čeho. Ucházejíce toho nebezpečenství, utkali na pouště. Hr. z P. Přes celou noc světla nezhašuje, tehdáž dobře a náležitě v svém povolání stojí i mnohých zlých věcí uchází. Vel.

Uchvátnouti něco. Co uchvátnou, tím se do vystačení živí, a z koho jen mohou býti, žádného nelitují. Hr. z P.

Uchýliti se po čem. Ale Soběslav, jakož muž opatrný, po žádých nechtěl se uchýliti dařích. Háj.

Ujcové = krevní přátelé po přeslici. Vel. Viz: Strýcové.

Ujeti čeho. Napomínal nás, abychom se zpátkem strojili a horka nastávajícího ujeli. Hr. z P.

Ujímati (utikati). Lidé to uzřevše, kam kdo viděl ujímal. Výb.

Ujiti něčeho. Vydav se velikým okolkem na levou stranu, takových způsobených záloh ušel a jim se vyhnul. Sixt. z O. Tak jeho osidel ušel. Výb.

Ukázati co do sebe. Když nepodobnou věc ukáže do sebe. Výb. Dostí by bylo, kdyby houževnosti (skouposti) do sebe neukázal, tak v rouše jak v pití. Výb.

Ukládati o něco. Kteříž o knížetství jeho ukládali. Vel.

Ukrádati se. Naděje se sama tiše a pomalu ukrádá, a často jsouci zklamána, zahynuje. Hr. z J.

Ukryti se čeho. Zde se Pražanů ukryjete. Dal.

Ukrývati se čeho. Ukrýváje se hněvu otce svého. Vel. **Ukrývati se s čím.** Však před zbědovanými vězňemi s nimi se neukrývají. Vr. z M.

Ulákatí koho čím. Ulákavše dary Čeňka z Vartemberka, kterých hradem Pražským vládl, po všem království listy rozposílali. Vel.

Uložití na koho co. Uložil na každého službu, již by knížeti svému na určité časy povinen byl. Vel. **Uložiti sněm.** Tu sněm na Zelené hoře uloživ, a tu s nimi se spojiv, válku proti Jiřimu zdvihl. Kuth. — A s ním příměří uložili. Výb. **Uložiti o něčem.** Byť pak i s ní o tom neuložil, nicméně vždy tak mnoho vinen jest, jako ona. Vel.

Umdliti koho. Tím samým jej umdlili, že do hor před ním od táhli, kamž jeho lid za nimi pro hlad nemohl dostačiti. Hr. z P. Chtíce tím kněze umdliti. Dal.

Umlčeti se v něčem. Nemá se v tom žádný umlčeti, ale s jinými se sděliti. V. z Bud.

Unáhliti se proti komu. Že jest unáhlil se proti němu hospodář jeho. Výb.

Unaviti koho (zabiti). Čtvrtého mlatem unavil. Výb.

Uprázdňiti se před kým. Jali se sami o to přemýšleti a ukládati, kterak by jej z světa odkliditi a před ním se uprázdňiti mohli. Pl.

Upřelíšiti. Když kdo upřelíšil (přes příliš co učinil, kde by se jiným rovnati měl). Výb.

Uptati se o něčem. Což se kde mohl o budoucích knížatech uptati. Kuth.

Urdžeti se nad čím. Nebo té povahy jest přirození lidské, že se více nad cizími, nežli nad vlastními nešlechtnostmi a stydkostmi uráží. Vel.

Uskrovniti sobě. I sobě v potřebných a náležitých outratách uskrovniti a něco od nich odtrhnouti jsme povinni. Vel. — Sluší uskrovniti svou žádost. Výb.

Uslyšeti na čem koho. Na tom je uslyším (vyslyším). Výb.

Usnoubiti koho komu. Ti jemu ihned Libuši za manželku usnoubili. Kuth.

Uspíšiti s čím. Důležité věci nechť, aby s nimi uspíšeno neb ukvapeno bylo. Vel.

Ustanoviti se v čem. V tom jsem se ustanovil, abych toho šibala s jeho básněmi a podvody jiným jako povyrejšoval a vymaloval. V. z Bud.

Ustati od čeho. Tu my ustavše od chůze a horka jsme sobě odpočinuli. Hr. z P. **Ustati čím.** Ježíš ustav cestou, seděl nad studnicí. Vyb.

Ustávati pod čím. V té příčině více prohlédati máme k obhájení vši křesťanské říše, nežli k škodám, pod nimiž od mnoha drahně let ustáváme. Vel. **Ustávati čím.** Naše srdce strachem ustávalo, a veliká bázeň nás podjala, vidouce že žádná naděje z toho vězení nám nepozůstává. Neměli jsme žádné naděje ven vyjítí, leč mrtví vynešenu býti. Vr. z M.

Ustoupiti čeho. Neumějice časem svého ustoupiti, tvrdočelní učinění bývají. Vel. Takoví, za nehodnou věc osoby své býti soudí, předešlého smyslu svého ustoupiti. Vel.

Ustrčiti se na čem. Kterí ustrčivše a zhoršivše se na těžkostech svého lidu, na druhou pak stranu zachutnavše sobě štěstí, přichýlili se k učení pohanskému. Pl.

Ustrnouti na něčem. Na tom ustrnuvše, kdyby se pak jim v té zprávě i něco mimo naději přihodilo i pobořilo, že to všecko bystrostí vtípu svého vyvaditi a k nápravě přivéstí moci budou. Koc. Aby ne vždycky na věcech velikých a znamenitých svou myslí ustrnul. Sixt z O. Proti tomu neduhu jest nejlepší lékařství na tom jistotně ustrnouti a tomu věřiti, že bůh všecko řídí a zpravuje. Koc. Poněvadž již dříve na tom byl ustrnul (se ustanovil). Vel.

Ustupovati čeho. Žádný nemá pravdy ustupovati. Vel.

Ušinouti kam. Ženy častěji do lázní chodí, však pod zámyslem náboženství, aby někam jinam, kam se které líbí, ušinouti aneb zprosta trochu prověťiti mohly. Vr. z M.

Uškoditi komu. Že jim za vlas ani za nehýtek, jakž říkáme, uškoditi nemohou. Koc.

Utěšiti se komu. Běda mně, nebožce siré, komu se utěšiti má. Ct. z C.

Utkati něčeho. V čemž ji věrní následovati mají, lsti, obmyslu a podvodu utikajíce. Koc. Když vidí, že se k polní bitvě schyluje, tu dřív času utikají. V. z Bud. Jiní jako před smrtí v honech utikají. Vel.

Utrhati komu. Na člověka nesluší, moudrosti božské, jeho radě a soudům utrhati. Koc. **Utrhati koho.** Abych od utrhačův klevetných utrhan nebyl. Ct. z C.

Uvaditi komu (uškoditi). To jemu nic neuvadilo. Výb.

Uvázati se v co. Ty obě země poslaly posly, aby se v ně uvázal. Výb. Přijel do města a v nebytu doma bratra svého v ouřad ten se uvázal. Pl.

Uznati co. Naposledy uznal jsem toho potřebu a užitek nemalý býti. Hr. z P.

Uzřiti co do koho. Když to do ní uzří (zpozoruje). Výb.

Užiti čeho zle. Poněvadž rukojmě víry nemá zle užiti. Br.

Užiti čeho čím. Že i jeden muž nedal své paní zlého zlým užiti, ani chtěl ji tím uhaněti. Dal. Kterýž pro své dobré dá obcím zlým užiti. Dal. Ty a tvoji mají toho na budoncí časy dobrým užiti. Háj. Věda že ho v mnohých platných věcech s dobrým svým užiti moci bude. Pl.

Užívatí čeho. Vůdce po dvakrát chytrého obmyslu užívaje, z přemoženého téměř vítězem učiněn. Vel. Užívaje hejtmanů nad svými vojsky knížete Lecha a Mildruha. Vel. **Užívatí zle.** Aby jeho lásky otcovské zle neužívali. Vel.

V.

Vaditi koho. Neb Vršovci je vadili (sváděli). Dal.

Válený doma. Jsouť také mnozí z doma válených, kteří v lakomství nejlíbější život vedou. Kon.

Váletí smích kým. A jiné paní pronesou (vyzradí) na ni a budou jí smích váletí. Výb. Jedni druhými smích válejí. Výb.

Vázati se v něco. Když se přihodí, že se v kterou při uváže, tu má dokonati a se v jinou nevázati. Br.

Vážiti. Aby bedlivě vážili a zpytovali, na jaký konec (cíl) příkladové jejich nám se přednášejí. Koc. **Vážiti čeho.** Ale když F. nic toho neváže přece A. k sobě přijal, nemohl M. spáti, až ho odtud vyhrýzl. Pl. Toho místa pohané hrubě (velmi) sobě váží, netoliko pro skutek boží na něm se stalý, ale i pro jiné příčiny. Hr. z P. **Vážiti sobě něco.** Vážíš sobě více zlato než ctnost. Hr. z J. Sobě by byl lacin a jiné vážil by nad se. Výb. Za nic jich sobě neváží. Vr. z M.

Vdátí se za koho. Vdala se za Přemysla oráče. Vel.

Vděčen býti čeho. Císař Rudolf litoval krále Otakara, a nebyl smrti jeho vděčen, jakož pak svým o tom poručil, aby ho živili. Vel.

Vdlužiti se v dluhy. Měšténin ten i v jiných rozličných městech i v městě, v němž bydlel, v rozličné dluhy vdlužil se. Br.

Věděti. Hodné jest, aby práva všem vůbec známa byla, aby každý věděl se toho, co se zapovídá, varovati. Br.

Věděti čeho (znáti). Soused nevěda lsti. Výb. Zdalí vy jeho víte (o něm víte). Výb.

Věřiti. Které věříš býti místo, ježto by mu náleželo. Vel.

Věsti koho. Mají panovati, jak je práva vedou, ale ne jak chtějí. Výb.

Věsti sobě nějak. Potom zprávu království ujav, pokojně sobě vedl. Vel. Když sobě poctivě vede. Vel. Za jiné nedržíce, nežli že se do města dostaneme, zhojna jsme sobě vedli. Hr. z P. Počal se pak vypínati, hrdě i útratně sobě věsti, a všecko své jmění císařským služebníkům rozdaroval. Pl. **Věsti svědomí.** Chceme také, aby žádný host neb příchozí o dluh neb o kterékoli při nemohl věsti svědomí (svědectví) hostinského proti měšťanům. Br. **Věsti na povodě.** Po desíti i patnácti koních na povodě vedouce. Vr. z M. **Věsti náklad na něco.** Na kostely velmi štědré náklady vedou, ku podivu je pěkně stavěti dávajíce. Vr. z M.

Vetšeti. Nebo když dí nové, pokládá první za vetché, co pak vetší a zchází, blízké jest zahynutí. Kom.

Věziti se s někým. Nemohu pochopiti, proč oni se s vámi vězí (u vězení vás mají). Vr. z M.

Vcházeti čím. Do něhož samým dymníkem (pouze komínem) světlo vchází. Vr. z M.

Viděti koho. Vlast' tvá v jednom čase pána tě viděla i vyhnánoho. Hr. z J.

Viděti se. Vidí se za velikou potřebu to učiniti. Vel. Vidí mi se za potřebné. Vel.

Viniti koho z něčeho. Neznámý, který od jinud přijda, člověka víry hodného z věci nemovité viní. Br. Nebudem vinití těch, kteří našich ustanovení vydaných jsou nevěděli. Br.

Viniti koho čím. Nebo jej svou hanbou vinil. Dal. **Viniti se proti komu.** Jenž se proti bohu viní (proviňuje). Výb.

Vkračovati v co. Kdež synové po otcích v ten ouřad vkračovali dědičně, oni to všecko zjinačili. Pl.

Vol, nevol. Tak ubohý vol, nevol vstáti musil (chtě, nechtě). Hr. z P. Poněvadž každý člověk, a my se k tomu vol, nevol znáti musíme, kramářem jest. Koc.

Voliti. Kdoby měl králem volen býti. Výb.

Vnaditi. Bohatství vnaří (vábí) k nešlechetnosti. Vel.

Vnukati co. I sám rozum to vnuká a přirozená spravedlnost k tomu vede. Vel.

Vrci, vrhnouti. Chceš-li vrci krychle (kostky). **Provrcei** = vržením prohrati. **Vyvrcei** = vyhrati. Osm vrhův ztratil. Výb.

Vřiti na něco. Na obrazy a modly nevrou (nevraží). V. z Bud.

Vrtiti čím. A když tak myslí vrtíl (byl vrtkavým). Výb.

Vtipovati se v co. Ani jsou se v který strach vtipovali (ani jim strach na mysl nepřišel). Výb.

Vybrati se kam. Aby ven všickni vybrali se (odebrali se). Výb.

Vybůsti. Což mohou vybůsti s koni (cválati). Výb.

Vyčkati čeho. Potom jsa od téhož vévody k rovné bitvě pobízen, jako ctnému pánu náleží, v místě ukázaném se postavil, ale ten jeho nevyčkav, utekl. Kuth.

- Vydati v loupež.** Že když vydání budou v loupež, k meči, ohni a vězení, tehďáž se jim pomoc stane. Pl.
- Vydávati se na něco.** Mnozí všemi způsoby na rozkoše a rozpustilosti se vydávají, a na jiného nic, než na ty dny i nocí myslí. Koc.
- Vyděditi koho.** Nic méně tak se na něj proto rozhněval, že ho vydědil (dědictví zbavil). Vel.
- Vydržeti co** (do konce držeti). Aby od dobývání města popřestal, ažby oni slavnost svou vydrželi a odsvětili. Pl.
- Vyhlášovati.** Jak všecky, beze všeho vyslyšení odvodu nevinu jejich, za nevěřící vyhlášovali. Vel.
- Vyhořeti.** Tak že tu přílišným horkem země nevyhoří. Hr. z P. — Kteréhožto roku dvěma ohni domácima ve dvanácti dnech vyšlyma, větší Praha vyhořela a jako popelem lehla. Vel.
- Vycházeti na posluhy** (na špehy). Jsou jiní, kteří okolo vojska stráž i ponůčku drží a na posluhy vycházejí. Sixt z O.
- Vyjeti.** Vyjel s ním na myslivost (na honbu). Vel.
- Vyjíti.** Vyšel nocí (v noci). Vyb.
- Vykládati koho z čeho.** Z těchto já je vykládám (vynímám). Vyb.
- Vykliditi co** (smířiti). Jednota tu nebyla, jež by to vše vyklidila. Vyb.
- Vyležeti koho hladem.** Aby je vyležel hladem. Dal.
- Vylichviti koho.** Jednoho za druhým lichevníci vylichviti chtějí (lichvou odíratí). Vel. Co by na tobě bylo vylichveno. Vyb.
- Vyměřovati o čem.** O božských věcech tak smýšleti náleží, jak samo slovo boží o nich vyměřuje. Vel.
- Vymířiti se z čeho.** Pravil, že se chce z toho ze všeho, na jich všech schválení vymířiti a očistiti. Háj.
- Vymlouvati něco.** Však že takové rouhavé svědomí v ten den veliký páně, kdež tajnosti lidské souditi a svědomí lidská jednak vymlouvati, jednak obviňovati budou, otevřené stane, o tom píše sv. Pavel. V. z Bud. To také vymluvujem (vymíňujem). Vyb. S touto výmlouvou. Vyb. Výmluva toho

býti můž, že k přetržení toho nepořádku, za toho věku, za dosti jsou byly. Br. *Vymlouvatí se něčím*. Mojžíš chtěje takové práce zniknouti, zpozdilými ústy a nehbitým jazykem se vymlouval. Koc.

Vymýšletí co. Aby sobě každý po svém mozku a libosti práva vymýšlel. Vel.

Vynakládati se na něco. Byla žena náramně jedovatá a zlá, na to samo toliko se vynakládajíc, kterak by se na lidech pomstiti měla. Pl.

Vynesti koho. Nenadále omdlev padl na zem a za mrtvého z chrámu vynešen. Pl.

Vyniknouti. V té bitvě uveden jsa v zálohy, od Arabských přemožen, tak že ztrativ vojska, sotva sám s celou kůží vynikl a utekl. Pl.

Vyobročiti koho. Jest obyčejné přísloví, že oko páně nejlépe vyobročí koně. Vel.

Vypadnouti z čeho. Vypadli téměř ze vši naděje. Vel.

Vyparšiti se (objeviti se náhle). Než on sotva paty ze země vyvlekl, vyparšil se nějaký lehkomyšlný lotřík, který lid proti nim zbouril. Pl.

Vypírati něco. Chudí pak při potocích z pískův mnoho zlata vypírali, tak že z něho dělali veliké zpousty a tím zemi bohatili. Háj.

Vyplacovati něco něčím. Ztížil je velikými daněmi a platy; nebo musili každé hovado, které k oběti potřebovali, pěti korunami vyplacovati. Pl.

Vyplatiti čím. Névyplatíme to vlasem. Dal.

Vypracovati co. Anobř což on s velikou pilností vypracuje (vydělá) a vyzíská, to skrze nedbanlivost manželky jemu zmizí. Vel.

Vypraviti se kam. K němu se vypravila a svou žalost mu toužila. Pl.

Vyprázdniti koho. Všecky své krevní přátely vyprázdnil a pohubil. Sixt z O.

Vypražovati něco. Aby měsíc slunečnou denní vypražující a vysušující horkost svou studeností a vlhkostí skrocoval a svlažoval; neb jinak sluncem vypráhlí by a vyudili by se lidé. Koc.

Vypsati co. Ač v těch zemích byl, však jest je velmi jalově a nepodstatně vypsál. Hr. z P.

Vypuknouti se. Když z ostnu jeho lískového tři ratolesti zelené vypukly se. Vel.

Vyraziti na co. Pojav s sebou šest praporecův vojákův, vyrazil se svými na picování. Pl.

Vyslati vedlé koho. Krom toho jest vyhraženo, kdyby král Římský do Říma vypraviti se chtěl, aby král Český tři sta oděncův vedlé něho vyslal. Kuth.

Vystěhovati se. Již často chtěli z kláštera se vystěhovati a jeho prázdni býti. Hr. z P.

Vystoupiti z smyslu. Ona jako z smyslu vystoupivši v divné otrapě na zemi padla. Výb.

Vystřáhati koho před čím. Že je před všelikou škodou vystřáhati chtějí. Vel.

Vystřeliti se. Před večerem viděl jsem mnoho ryb z vody se vystřeliti (vymrštiti). Hr. z P.

Vystřelovati co. Jiná zvířata na ty, jež by jim škoditi chtěly, jed vystřelují. Koc.

Vyšetřiti co. Vyšetřil čas, když císař do sadu na projíždku jeti měl. Vr. z M.

Vytdhnouti mls. Poněvadž již téměř mls (poslední krůpěj) byl vytažen, stál pokojně, až jsme ho blízko byli. Hr. z P.

Vytisknouti koho. Ale císař Otto odpor jim učinil a vytiskl je až do Durinské země. Vel.

Vytiti políček. Obrazu jeho kamennému políček vyfal. Vel.

Vytočiti se odkud. Tu Košťál se svými z lesa se vytočil a k samé obrubě hradové přistoupil. Háj.

Vyvaditi (vyvážnouti). V takové těsno přicházívaj, že nevědí kudy vyvaditi. Vel. **Vyvaditi se.** Když bychom se vyvadili (shodli). Výb.

- Vyvarovati koho.** To nebezpečenství tím více soudcům hoto-
vější jest, čím nesnadněji vyvarování bývají. Kon.
- Vyvlačiti co.** Kázal jim jazyk a střeva vyvlačiti. Dal.
- Vyvozovati koho.** Z nichžto i práva lidem od mudrcův jsou
skládána, lidí z hovadilosti vyvozující. Br.
- Vyvržiti se.** Čapek, hejtman v věcech válečných zběhlý, vyvřev
se z boje, utekl a na Kolín se obrátil. Vel.
- Vyzdvihnouti co.** Karel, otec vlasti nazván, učení obecné vy-
zdvihl (zřídil, ustanovil), most pražský založil. Vel.
- Vyznati na koho.** Jiní dvě, kteříž také v jeho radě byli, a on
na ně vyznal, jati jsou. Háj. **Vyznati se čeho.** Když se těch
nešlechetností vyznal. Háj.
- Vyzvězovati co.** Aby, co se děje v radě, vyzvězovala. Vel. Vše-
teční lidé, nežby svých nedostatkův poznávali, napravovali
a tím se také pozanepráždňili, raději se na to, co se u sou-
seda děje, vyptávají a tajně vyzvězují. Koc.
- Vyžiti co (vytrávití).** Obilí všecko vyžijí. Výb.
- Vzbočiti se.** K tomu muži kůň přiskočil i stav u něho se vzbo-
čil (vzpíral se). Dal.
- Vzdáti zdraví.** Český kněz vstoupiv, zdraví vzdal (pozdra-
vil). Dal.
- Vzchoditi.** Takový povyk vzhodil (povstal). Výb. Kdež kněz
urozením vzchodí (se stane). Dal.
- Vzítí boj.** Když boj vzal (bojovati počal) s nepřátely. Výb.
- Vzítí známost koho.** I vzal potom jeho známost (učinil
s ním známost). Výb. **Vzítí v dar něco.** I vzal to od ní v dar.
- Vzítí na slovo.** Tu Poláci od Čechův jsou poraženi a Rožm-
berští na slovo vzati (prosluli). Kuth. Již toho času, když
Prahu oblehal, vzat byl na slovo a jmín u veliké vážnosti.
Vel. **Vzítí na uzdu koho.** Teprva když proti němu roz-
ličná protivensství zdvihali, tu je drobet jako na uzdu vzal. Pl.
- Vzítí pádu.** Každá věc musí pádu vzítí (pomínouti). Vel.
- Vzítí co za příčinu.** Císař jich žaloby za příčinu vzav, chtěl
sobě země České podmaniti a položití popelem. Háj. **Vzítí**

rok čemu. Vzavše příměří ob noc, boji rok zejtra vzali (zejtřejší den k boji určili). Dal. *Vzítí koho v nelibost.* Ale potom vzal je v nelibost, srozuměv tomu, že naň nevraží. Pl. *Vzítí lásku k něčemu.* Tak z toho všickni k Libuši lásku vzali a za zprávce ji sobě zvolili. Kuth.

Vznéstí co na koho. Jestliže potřeba toho nastala, musili to vznéstí na obec (zadati). Vel.

Vzpáciti co proti čemu. Zda by umínění které proti tomu vzpáčeno bylo (namítáno). Výb.

Vztázati na koho. Na kněží čeled' (knížecí rodinu) vztázal. Dal.

Vzvědětí po ptáčku (tajně). Bych to mohl po ptáčku vzvědětí. Dal. — Když ji kněz Břetislav vzvěděl. Dal. *Vzvědětí se čím.* Když se mateří vzvěděla (poznala se býti matkou). Výb.

Vzývati koho čím. Oni jej pro jeho starosti počest otcem vzývali. Výb.

Vzžízntí. Všeliký, jenž pije z této vody, vzžízntí opět. Výb.

Z.

Za. Za příměřím pozvali jich na svůj hrad. Dal. Kázal mu za věrou (pod zástěrou věrnosti) k sobě přijíti, by mohl krále uhrožiti. Dal. Aby od lidí těch špatných za zástěrou umění zklamování nebyli. Hr. z J.

Zadniti co. Ten láhvič plno zadnil (zandal). Výb.

Záhon. Jakož obyčejně města, která na březích mořských leží, dobrý záhon (půdu) mívají. Pl.

Zahubiti koho čím. Ohněm a plenem zahubil je. Výb.

Zahynouti od koho. V kteréžto bitvě král Přemysl, silný obhájce a země této rozmnožitel, od svých jest zahynul. Kuth.

Zacházeti s kým. Sem přináležejí všickni dvojího jazyku lidé, jinak s bližním v oči, jinak krom očí zacházející. Kom.

Zachystati se něčím. Zachystali se i koňmi dobrými, přišlo-li by na nejtěžší. Kom.

Zajiti v dlužích. V dlužích zašlé (zadlužené) vyplacovala. Výb.

Zakazovati se komu. Abychom pamatovali na milostné zámluvy (sliby), jimiž se nám zakazuje (zavazuje), jest-li že ho vyznáváme. Vel.

Zakládati koho (penězi). Anobrž někdy je i zakládá a v upomínání dluhův tvrdě s nimi nenakládá. Vel. — Chtěl na základ hráti (na ouvěrek). Výb.

Zakochati se v něčem. Zakocháš-li se v přízni vyšších, co to než dubnové počasí. Kom.

Zaležeti se. Jest-li že nemá dobrého přítele, jeho věc mnohdykráté spravedlivá se zaleží (dlouho leží). Vr. z M.

Záležeti čím. To náboženství jest pravé, které ctností a spravedlností záleží. Koc.

Zalipati komu co. Aby nehned oči sobě zalipati dopouštěli. Vel.

Zalítiti se proti komu. Pro velikou ukrutnost, kterouž se jední proti druhým zalítili. Koc.

Zamáčeti se čím. Jimiž se země, sama v sobě suchá, zvlazuje a zamáčí i plodistvá učiněna bývá. Koc.

Zaměstnati čím něco. Neb tak jest, aby jej drželo místo, aby jim bylo zaměstnáno. Výb.

Zamilovati něco. Neb zamiluješ-li statek, ten nic není, než hledajícím ho práce a nebezpečenství, majícím zaměstknání a starost, ztracujícím bolest a zoufání. Kom. Zamiluješ-li rozkoše, co to jest než sladká hořkost, omeděný jed, veselé bláznovství, rez myslí, hrob duše, nákaza těla. Kom.

Zamútití koho. Kterak by vojsko Přemyslovo, jenž leželo na různu, rozplašiti mohl a zamútití (v zmatek uvésti). Výb.

Zanechati koho při čem. Poraziv kníže Zlické, při hrdle a panství ho zanechal. **Zanechati čeho.** Umřel, velikého smutku všemu lidu Českému po sobě zanechav. Vel.

Zaneprázdniti se čemu. Ne tak, abych prázdnoti mařila, ale některým z těch řemesel se zaneprázdnila. Kon.

Zanepraždňovati se čím. Božím slovem aby se zanepraždňoval. Vel.

Zapalovati se čím. Čím dále, tím více láskou nezřízenou se zapaloval. Vr. z M.

Zapásati se. Ty pobízejí v zápas a sami se mezi sebou zapásají a kratochvílí. Vr. z M.

Zaplacovati co. Moudrost a umění hluboká, co to jsou než přezmotaný labyrint, mozku mučírna, pašť mysli, zisk práce nezaplacující. Kom. — Aby snažnost její hojnou odměnu a záplatu měla. Vel.

Zápoli. Aníž přímou vždycky cestou, ale častěji skrze zápolí a okliky, často právě na zpět kráčí. Kom.

Zapomenouti se nad čím, nad kým. Kráčejeíc po šlépějích mateřiných, zapomenula se i nad přirozenou láskou k manželu svému. Pl. Aby pak libými a prospěšnými věcmi pozdvižena jsouc, sama nad sebou se nezapomněla. Koc.

Zapomínati se nad kým. Aby se nad ní nezapomínal, ho prosila. Vr. z M. Že ona ho vším opatřiti chce a nad ním se nezapomínati připovídá. Vr. z M. — Mnohé mátere, milosti té mateřské zapomněvše nad svými dětmi, je zbyly a jedly. Výb.

Zapověditi komu něco. Nemůže jí všeho pojednou zapověditi, aby se jí nezpříkřilo. Výb. **Zapověditi co** (prohlásiti, provolati). Vratislav v boj zapověděl. Dal. Císař vojnu do Čech zapověděl. Dal.

Zapřiti koho. Poněvadž mne pro dosažení úřadu, pro nabytí statku a pro ujiti chudoby zapřiti chtěl. Vel.

Zasaditi se o něco. Kteřížto zasadivše se statečně o zákon boží, nepřátely z země vyhnali. Pl.

Zasaditi se při kom. Kterak Čechové rekovsky při pánu svém se zasadili a nad Vlachy zmužile zvítězili. Vel.

Zasláněti koho. Že sv. Jan křtitel kněze zasláněl, v jehož houni šípy tčely (uvázly). Dal.

Zasluhovati čeho. Že svým žvavým brebtáním něčeho zasluhujeme. Vel.

- Zastíratí se kým.** Nižádným způsobem té žádosti místa dáti nechtěl, zastíraje se císařem, k jehožto hanbě bylo by takové přenešení obrazův. Pl. Tím se vždy zastíral. Vel.
- Zatkatí co.** Pokorou zatkáš (zandáš) všem zlým ústa. Výb.
- Zavadití něco** (zastaviti, zadlužití). Nemá bez obecného vědomí města v ničemž zavaditi ani s penězi ani o které sliby. Br.
- Zavázati se čemu.** Jestliže muž a žena k třiceti letům přijdou, ustanovení předřečeného nepodniknou, aniž pomstám v nich zavřeným, některak budou zavázáni. Br.
- Zavázati se v něco.** Aby jemu postoupil knížetství, v kteréž jest se mu mimo řád a práva zavázal. Háj.
- Zavazovati řeč komu.** Petr počal rozumným činem (způsobem) se hádati a jemu řeč zavazovati. Výb.
- Zavěsiti co.** Plzkef jest první místo a netrvanlivá moc na vůli jednoho člověka zavěšená. Vel.
- Zavéstí koho.** Jiné do nějakých nejdalších krajín na díla těžká v poutech dá zavéstí. V. z Bud.
- Zavřítí na čem.** Ten takto o tom smyslí a na tom zavřel. Vel. Zavřítí se na žebrácké holi. Na druhou stranu, když jest žena nedbanlivá, živnost obou manželů na žebrácké holi se zavře. Vel.
- Zavrtětí se.** Z toho vidíme, jak snadno se štěstí obrátiti a zavrtětí může. Vel.
- Zazlítí se proti komu.** Jiní volili Prokopa Holého, muže v bězích válečných prvního po Žižkovi; ale Pražané Nového města k tomu svoliti nechtěli a z toho proti Staroměstským se zazlítí. Kuth. Kteříž se dříve proti němu zazlítí. Vel.
- Zažítí něčeho zlým.** Až jsem ho potom co pes sádla zažil. Vr. z M.—Kdo na plac s tím vyjde, aby tudy na slovo vzat byl, ten naposledy zlým toho zažije. Vel.
- Zažívati.** Zda-li také potomkové jich zažívati a vypíjeti nebudou (odplatu bráti). Vel.
- Zbohatití koho čím.** Ty jsouceho krále vším požehnáním zbohat. Výb.

Zbrojiti se na koho. Na něž všech ústa, jazykové kousaví valem bez přestání se zbrojí. Kon.

Zdátí se. Zdají se býti sebou jistí, že se na ně žádný o to domlouvati, aniž počtu žádati smíti bude. Vel.

Zděsiti se čeho. Kdož bude, prosím, tak tupý a hloupý aneb tak olověný, aby se tomu nopodivil, aneb se toho nezděsil. Koc.

Zdržeti komu co. Kteří ustavičně věrnost jim zdrželi. Vel.

Zdvihnouti boj. Zdvihli jsme boj, an jsme již byli se rozpáčili. Výb.

Zemřítí od čeho. Téhož času od zimnice zemřel. Kuth.

Zetřítí co. Moudrost vaše posilena bude i zetřete boje silné. Výb. (Vojska silná porazíte.)

Zhájiti komu čeho. Žádné právo tobě toho zhájiti a překaziti nemůže. Vel.

Zhajovati něco. V právích se to zřejmě a pilně opatruje a zhajuje (zapovídá), aby se na žádného s útrpným tázáním a mučením nekvapilo. Vel.

Zhoditi čemu (vyhověti). Dobrá hospodyně všemu tomu zhoditi umí. Vel.

Zhoršiti se na kom. Zhoršili se na Kristu proto samo, že tělesným králem nebyl. Kom. **Zhoršiti se nad čím.** Tím tedy jsa skormoucený, a říkáje hněvivě se nad tím zhoršiv, hotov byl s Bohem o to se vaditi. Koc.

Zhostiti se čeho. Sám úřadu toho se zhostil (zbavil). Vel. Protož usiluje, jak by se ho zhostiti mohl. Vel.

Zhošťovati se čeho. Zamlouvám, zasnuhuji a oddávám se tobě, naproti tomu odpovídám se, odříkám se a zhošťuji se života bezbožného. Kom.

Zhrzeti čím. Všelikým vyhledáváním pravdy zhrzejí (pohrdají). Vel.

Zchlapívati. Z chlapův šlechtici bývají a šlechtici zchlapívají. Dal.

Zjistiti se z čeho. Z toho mohou se zjistiti a na tom ustrnouti, že jich děti, poněvadž je božské požehnání ze všech stran ohražuje, štěstí požívati budou. Koc.

Zkušovati. Jakož na každý den zkušujeme. Vel.

Zkyseliti koho. Mezi bratry mnoho klevet nadělali, až je spolu zkyselili a svadili. Háj. **Zkyseliti se.** Němci byli rádi, že ti bratři tak se vespolek zkyselili. Háj.

Zlehčiti sobě někoho. Zprávcí by ztyraněli a Boha sobě zlehčili, zpravu sobě přičítajíce. Br.

Zlézti co. O masopustě v zimu velikou zlézli Táboři město Soběslav, a tu mnoho vězňův a kořistí nabrali. Kuth.

Zmítati čím. Kterými štěstí jednak vzhůru zmítá, jednak dolův mece. Hr. z J.

Zmoci někoho. Tím trvanlivější bývají, že je v mladosti nezmožou (nezemdlí) a nezhuntují. Vr. z M.

Zmocňovati se čeho. Zmocňoval se mnohých měst, jiná branou rukou zdobýval. Vel.

Znamenati. Protož znamenej každého býti hostem (cizincem) u nás, kterýž v jiné zemi než naší obydlí má a sídlo. Br.

Znamenati o čem. O tom znamenej, že dvůj jest žalobník. Br.

Známiti se s někým. Nebo scházejíce se tam ze všech měst, známili se jedni s druhými, příznili se a přátelili vespolek. Pl. Kdežto my z počátku známili jsme se s těmi poutníky. Hr. z P.

Znáti se k čemu. Znáám se k tomu býti nestatečného a mdlého. Vel.

Zniknouti čeho. Toliko aby války zniknouti a pokoj zachovati mohl. Vel. A těch obtížností i hned prázdní budou a zniknou. Vel. Na tom přestávající, že jsme s celou koží těch lotrův znikli (ušli). Hr. z P.

Znuditi koho čím. A však s ně dosti moci neměli, umdlení jsouce a nanejvýš znuzeni domácímí vojny a válkami. Pl.

Znyti. Tehdy jeho úsilí všecko znyje (zanikne). Vyb.

Zobyčejiti se. Nyní se ten tak zobyčejil (zevšednil). Vel.

- Zobyčejiti sobě něco.** Ti sobě své hříchy tak zobyčejili, že, říkaje, svědomí jejich zmozolovatělo. Koc. Což sobě lidé tak zobyčejili a zachutnali. Vel.
- Zosázeti co čím.** Města mnohá jiná národem svým zosázeli. Hr. z P.
- Zosobiti sobě něco.** Kterýžto tuto sobě krajinu zosobil a v ní se usadil. Pl.
- Zpěčiti se čemu.** Jich snažné i slušné nemoha se zpěčiti žádosti, ani tomu nucení obrániti, tu jsem práci na se vzal. Háj.
- Zpěčovati se čemu n. proti někomu.** Daremní věc jest božské vůli se zpěčovati (protivovati). Vel. — Ti lidé nebudou se proti nim zpěčovati a bouřiti. Hr. z J.
- Zplaněti.** Tak jsou zplaněli pohané, tak zplanívají (divočí) i křesťané. Výb.
- Zpraviti se čeho.** Dáno jim svobodné slyšení, aby toho, což jsou konšelům učinili, před králem se zpravili. Kuth. Obeslán jsa od císaře, aby se toho zpravil (ospravedlnil), nemoha se slušně vyměřiti a svědky jsa přemožen, byl vypovězen. Pl.
- Zpurněti.** Aby tím způsobem nezpurněli a nezpýchali. Vel.
- Způsobiti se k čemu.** K tomu se všim činem způsobili (připravili). Výb.
- Zraditi nad někým.** Neb jest nad vlastní svou zradil. Vel. Kterí by hned nad ním zradili. V. z Bud.
- Zrazovati nad kým.** Přisahou je prvé zavázal, aby nad ním ani nad potomky jeho nezrazovali. Pl.
- Zsložiti koho.** Od císaře zsložen Jindřichu knížetství postoupiti musil. Vel. Protož zsložil ho a zsadil a domů se mu k rolím navrátiti rozkázal. Pl.
- Zstarati se.** Naposledy zstarav se, v Lužici na poly vyhnany umřel. Vel.
- Zstrašiti se čeho.** Kdož má svědomí, může se jich zstrašiti a zděsiti. Vel.
- Zšerediti se od čeho.** Nesnadno jest světem se obíratí a od něho se nezšerediti. Výb. Kdo od svých stydkostí se zšeredňuje. Kon.

Ztéci co, na něco. Tu na nepřítele ztékli (outokem hnali). Vel. **Ztěžovati něco** (těžší činiti). Kterak mu vinu jeho vysoce ztěžuje. Vel.

Ztěžovati sobě do koho. Ztěžoval sobě do těch Arabův přítomných. Hr. z P. Tak jsou zpozdili, že toho velmi málo všímají, aby sobě vždy něco do něho neztěžovali. Vel.

Zůstati něčeho. Však vždy přece zůstati svých zlých povah a navyklostí nemohla. Pl. **Zůstati na čem.** Oznámenó mu, že někteří dávno v stranních radách to zavřeli a na tom zůstali, aby jej připravili o život. Háj.

Zůstavovati koho při čem. Kterýž každého při jmění a statku zůstavuje (nechává). Vel.

Zutráceti koho. Mnohé z nich usmrtili a zutráceti dal. Vel.

Zžediti se po čem. Což nesluší, po tom se zlá člověčí mysl více zžedí (toho žádá). Výb.

Ž.

Žádati. Žádám vám psáti (chci). Výb. **Žádati sobě čeho.** Tak já ztrápený a na nejvš zbidněný člověk, žádal jsem sobě umřítí. Vr. z M. **Žádati čeho.** Nebo věcí outlých žádá. Výb. Na pokrm duším krmě té žádejte přijíti. Výb. Žádaje cizího panství, ztratil své vlastní i život. Vel. **Žádati za něco.** Nicméně pilně ho navštěvoval v nemoci jeho a potěšoval, nic se na to neohlédaje, že za to nebyl žádán. Pl. Jsa od některých napomenut a za to žádán. V. z Bud. Toužila jemu své křivdy, žádajíc za opatření. Vel.

Žalostiti. Kterak mi velíš nežalostiti a smutnu nebýti. Ct. z C.

Žalovati na koho z čeho. Jal se na bratra z války žalovati. Dal. — Duchovní člověk bez odpuštění opata k žalobě z dědictví nemá dopuštěn býti. Br.

Žediti se na co. Na peníze se lakomě žediš (jich žádáš). Výb.

Žehrati s kým. Nežehří se svou čeledí, s svou ženou. Výb.

Židoviti se. Ty's byl židy kázal křtíti, proč's připustil jim se opět židoviti? Dal.

Živiti koho (při životu nechati). Tu jsou chodové (muži polesní) s svými sekerami ukázali svou statečnost, kteréhožkoli dostihli, ani mladého ani starého neživili. Háj.

Žizniti čeho. Oni teď se s ním kalují, krve jeho žizní, bolesti a hanby jeho nasytiti se nemohou. Kom. — Ježto lačni jsou a žizniví pravdy. Výb.

Žráti se. Našlo by se, že tak mnoho mužů se vadí a žerou, jako ženy. Vel.

